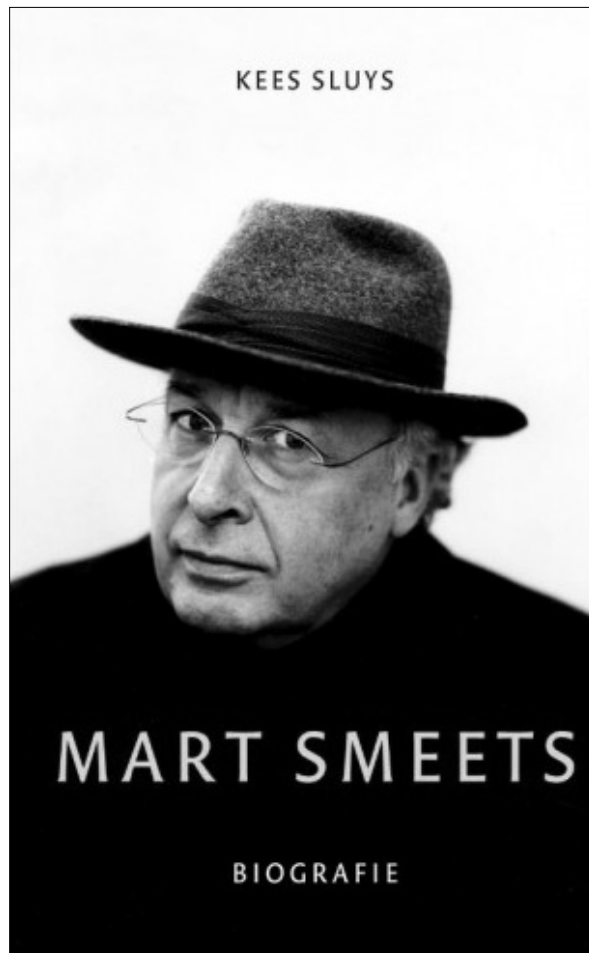
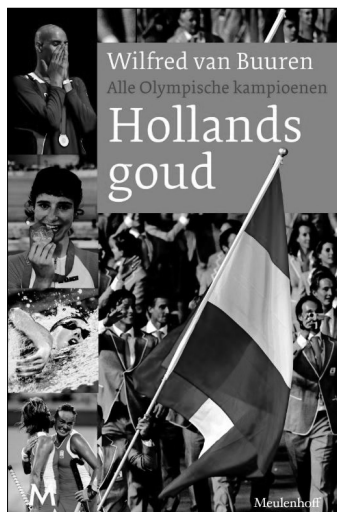
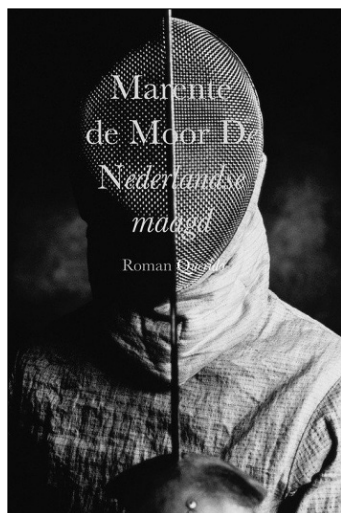

de Sportwereld

NUMMER 64

Zomer 2012

Limburgers op de Olympische Spelen

Violette Morris: sport, seks en sadisme

Een strijd op drie fronten: het NOC in de jaren 30

Inhoud 64

In dit nummer

Een strijd op drie fronten: het NOC in de jaren 30	3
Twee bijdragen van Sven Port	9
Why did it take so long to become a popular sport in Continental Europe ?	11
Violette Morris: sport, seks en sadisme	18
Sport in de romankunst	21
Juryrapport Nico Scheepmakerbeker 2011	23
Publicaties Sportwereld	25

Redactioneel

Max Dohle

In de literatuur bruist het van de sport. Komrij is overleden, maar hij zou nu toch moet vaststellen dat sport niet meer de bezigheid is voor slagingsjongens met varkensverstand. Voor me ligt De Zamperini legende van de Amerikaanse Laura Hillenbrand. Ik heb nog geen tijd gehad het open te slaan. In dit nummer vindt u de boeken die ik wel gelezen heb.

Hidde van Eijk gaat in op de vraag welke initiatieven ondernam en welke contacten onderhield het NOC ten aanzien van de sport en de lichamelijke opvoeding in de jaren dertig? Een vraag die ook actueel is gezien een mogelijk bid op de Spelen van 1928.

Bij hoge uitzondering publiceert De Sportwereld een artikel geschreven in het Engels. We gaan ervan uit dat de meeste lezers deze taal beheersen.

WWW.SPORTBOEK.NL
modern antiquariaat
over ons | home | bestellen | betalingsvoorwaarden | links

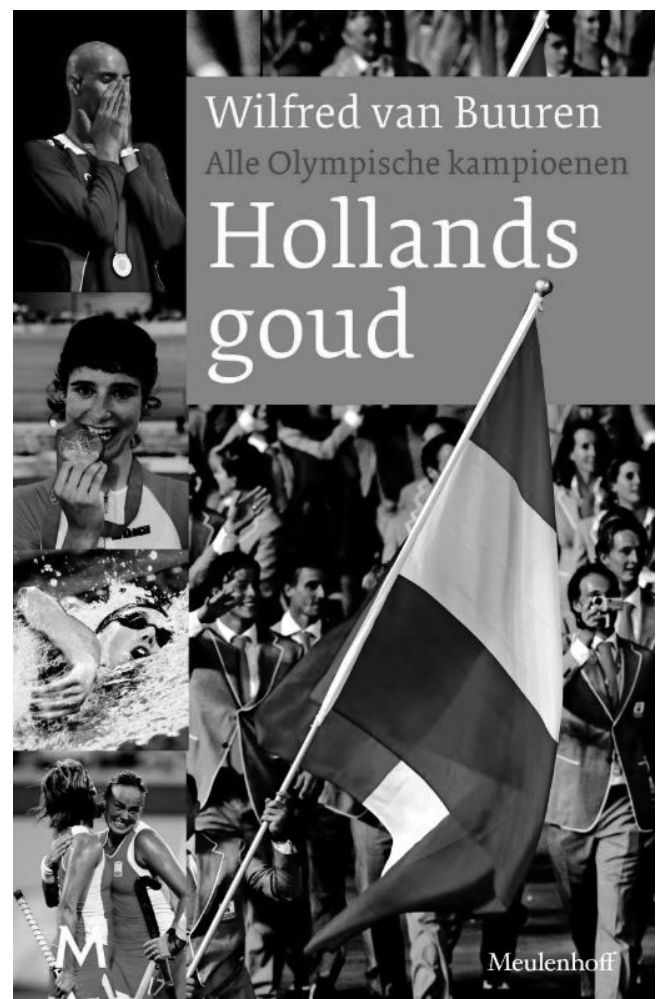
Het adres voor nieuwe & 2e hands sportboeken en sport DVD's

WWW.SPORTBOEK.NL is een verzend-antiquariaat en handelt in tweedehands sportboeken, een initiatief van sportjournalist Mark Grijsbach.

WWW.SPORTBOEK.NL biedt u tevens een ZOEKSERVICE aan. Als u al tijden speurt naar één of meerdere boeken, stuur dan een e-mail naar info@sportboek.nl en wij gaan vrijblijvend voor u op pad

Ook bestaat de mogelijkheid om NIEUWE BOEKEN te bestellen via www.sportboek.nl. Zowel Nederlands- als buitenlandstalige uitgaven

De beste sportboekwinkel voor Nederland en België!

Een strijd op drie fronten: het NOC in de jaren 30

Door Hidde van Eijk

Het sportieve succes van de Olympische Spelen van 1928 te Amsterdam moest een vervolg krijgen. Met een achtste plaats in het medailleklassement had Nederland een goede score geleverd en het Nederlands Olympisch Comité kon niet anders dan concluderen dat de sport een stevige positie had verworven in Nederland.¹ De organisatie verliep vlekkeloos en de opkomst van de toeschouwers was groot.

Met de Olympische Spelen als startpunt wilde het NOC de sport in Nederland naar een hoger plan brengen en zodoende een vervolg geven aan de reeds behaalde successen. Hiervoor zou het NOC meer bevoegdheden en verantwoordelijkheden op zich willen nemen, om uiteindelijk het overkoepelende Nederlandse sportorgaan te kunnen worden. In dit artikel staat de vraag centraal: welke initiatieven ondernam en welke contacten onderhield het NOC ten aanzien van de sport en de lichamelijke opvoeding in de jaren dertig?

Na het succes van de Olympische Spelen van Amsterdam lag de wereld voor het NOC open. Het Comité had de Spelen destijds binnen gehaald, de financiering grotendeels geregeld en een goede organisatie neergezet. Het enthousiasme bij de Nederlandse bevolking was groot, de behaalde resultaten waren goed en niets stond het NOC in de weg om deze stijgende lijn door te trekken en de sport stevig in de Nederlandse samenleving te verankeren. Zelf stelde het NOC in hun jaarverslag:

‘Dit succes is van een meerzijdigen aard, niet alleen uit een sporttechnisch oogpunt waren de Spelen keurig verzorgd, niet alleen dat zij een belangrijke propaganda voor de sportbeoefening opleverden, doch de Olympische Spelen van 1928 zijn van buitengemeen groote waarde geweest voor het meerder aanzien van ons land in de wereld.’²

Het aanzien van Nederland was in de ogen van het NOC door de Olympische Spelen van 1928 vergroot. De particuliere sport zat weliswaar in het juiste

zadel, maar de steun en aandacht van het Rijk voor de sport bleef onverminderd klein. Het NOC achtte echter de tijd rijp om ook op een ander gebied sport onder de aandacht van de regering te brengen. Sinds 1922 was de lichamelijke opvoeding een verplicht vak op de lagere school.³ De uitvoering van en de controle op die nieuwe vak lag echter in de handen van de verschillende gemeenten. Voor het NOC was dit een doorn in het oog, aangezien de gemeenten de verplichtingen niet na kwamen. De regering beschouwde deze controle niet tot haar verantwoordelijkheid en van een juiste uitvoering kwam zodoende weinig terecht. Om deze patstelling te doorbreken deed het NOC, met de sportieve successen van de zomer van 1928 in het achterhoofd, de regering een voorstel voor het instellen van een ‘Rijkszorg voor de Lichamelijke Opvoeding’:

‘Het inrichten van een bureau [...] wordt noodzakelijk geacht in verband met de plannen van de regering tot wederinvoering der cursussen van de lichamelijke opvoeding, waarbij het NOC een belangrijke rol zou kunnen worden toegekend. Met algemene stemmen wordt besloten den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen te verzoeken over te gaan tot een betere verzorging der lichamelijke opvoeding en tot het weder in werking stellen van het Koninklijk Besluit van 1922.’⁴

De rol die het NOC voor zichzelf zag weggelegd, was tweeledig. Aan de ene kant wilde het NOC de verschillende gemeenten bijstaan in het organiseren van trainingen voor gymnastiekleraren. Een oorzaak van het gebrek aan sport op scholen was, volgens het Comité, de slechte staat van het lerarenkorps. Niet alleen op het gebied van de salarissen bleven de sportleraren achter, ook qua deskundigheid voldeden zij vaak niet aan de gestelde eisen.⁵ Aan de andere kant wilde het NOC de gemeenten graag bijstaan bij het zoeken naar en aanleggen van sportterreinen, want het gebrek hieraan was al sinds jaar en dag nijpend te noemen.⁶

Aan deze goede voornemens kwam echter al spoedig een eind. Op 29 oktober 1929 stortte de aande-

lenkoersen in Amerika in en dit had mondiale gevolgen. Op de algemene ledenvergadering van 11 oktober 1930 werden de bij het NOC aangesloten bonden ingelicht over de verslechterde financiële situatie van het Comité. Als gevolg van de beurscrash kreeg het NOC nog maar weinig steun van Den Haag. De opheffing van de Inspectie voor Lichamelijke Opvoeding was een voorbeeld van een bezuiniging waarbij de sport als lijdend voorwerp gold. Deze Inspectiedienst had bij haar oprichting in 1914 al weinig bevoegdheden en een adviserend karakter. Alleen tijdens de Eerste Wereldoorlog had zij enige invloed. Door het gebrek aan financiële middelen stond de dienst eigenlijk al vanaf 1923 op non-actief, maar het NOC maakte bij tijd en wijle gebruik van haar adviezen.⁷ In november 1933 deed het NOC mede dat de inspectiedienst definitief was opgeheven. In de Rijksbegroting voor 1934 was ongeveer fl. 31.000 beschikbaar gesteld voor de lichamelijke opvoeding in het onderwijs. Het Rijk had echter ruim 127 miljoen gulden vrij gemaakt voor het lager en middelbaar onderwijs in z'n geheel.⁸ De verhouding tussen de lichamelijke en de geestelijke opvoeding bleef, volgens het NOC, zodoende scheef.⁹

Om toch de belangen van de lichamelijke opvoeding te kunnen blijven behartigen, richtte het NOC eind 1930 een 'contact-commissie' op. Via deze commissie probeerde het NOC van de nood een deugd te maken. Door de oplopende tekorten zag de regering weinig heil meer in het naleven van deze maatregelen. Ze had zelfs een voorstel gedaan om de Wet vanaf 1936 te laten vervallen. De NOC-commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de verschillende gymnastiekbonden, had als taak om het terugdraaien van de Lager Onderwijs Wet van 1922 te voorkomen. De oplopende tekorten en de grote werkloosheid hadden volgens de commissie namelijk een voordeel. De vele werklozen konden aan het werk worden gesteld om sportterreinen en gymnastieklokalen aan te leggen in gemeenten waar deze nog niet voorhanden waren.¹⁰ Zodoende zouden werklozen aan een baan geholpen worden en tevens zouden de sportfaciliteiten kunnen worden uitgebreid.

Alle goede bedoeling van het NOC ten spijt, bleef het contact met de overheid moeizaam. Als gevolg van de financiële crisis daalde de aandacht van de overheid voor sport als een actief onderdeel van de Nederlandse samenleving sterk. Het NOC moest zijn uiterste best doen om de reeds behaalde situatie niet te laten verslechteren. Bij de Minister van Onderwijs en bij de Tweede Kamer kon het NOC niet meer op steun rekenen en dus concludeerde het bestuur dat het NOC alleen stond. In dezelfde periode ging het bestuur

nader in op de Rijksbegroting om maar eens aan te geven hoe slecht de sportieve participatie van de overheid was. De conclusie van het bestuur werd door de leden aanvaard: het NOC stond alleen.

Niet alleen de overheid bracht het NOC de nodige problemen, ook de bonden onderling en andere particuliere sportorganisaties zorgden voor de nodige problemen. De financiële malaise had ook directe gevolgen voor het NOC en het Comité moest zijn uiterste best doen om zijn leidende positie binnen de Nederlandse sportwereld te behouden.

Eind oktober 1931 kwam er verbijsterend nieuws binnen op de burelen van onder andere het NOC. Hirschman, oprichter van het NOC was failliet en legde al zijn functies neer. Ook het geld dat Hirschman in naam van het NOC beheerde was verdwenen. Iedereen was met stomheid geslagen door de misstap van het boegbeeld van de Nederlandse sport. Dit slechte nieuws werd echter zeer discreet behandeld. Op 23 oktober 1931 hield het NOC in Amsterdam een geheime algemene ledenvergadering. NOC-voorzitter Schimmelpennick van der Oye legde het sombere verhaal uit. Ruim een jaar geleden was Hirschman wegens 'drukte' teruggetreden als secretaris-penningmeester van het NOC, maar dit kon de teloorgang van zijn effectenbank niet voorkomen. Aan het eind van de zomer had Hirschman nog geprobeerd om ruim tien duizend gulden voor het NOC veilig te stellen, maar hij was daar niet in geslaagd. 'Het is een zeer pijnlijke zaak, temeer daar de heer Hirschman, oprichter van het NOC, sedertdien een onbeperkt vertrouwen had,' aldus Schimmelpennick van der Oye.¹¹ De financiën van het Nederlands Olympisch Comité stonden hierdoor onder grote druk.

De sombere situatie van dit boegbeeld van de Nederlandse sport ging niet alleen het NOC aan het hart. Zijn vrienden binnen de KNVB en de Wereldvoetbalbond FIFA regelden een klein pensioen voor deze oud-bestuurder. Vanaf de zomer van 1932 kreeg Hirschman elke maand 200 Zwitserse francs overgemaakt.¹² Het Nederlands Olympisch Comité stelde Hirschman daarnaast verantwoordelijk voor het uitbrengen van het jubileumboek, dat vijf jaar later moest verschijnen. Voor deze dienst zou Hirschman een kleine vergoeding krijgen en verder werd zijn betrokkenheid bij ontstane crisis zo veel mogelijk verzwegen.¹³

Om de financiële situatie te verbeteren ondernam het NOC een aantal initiatieven, waarvan de organisatie van de jaarlijkse Olympische Dag de meest succesvolle was. Vanaf 1933 werd elk jaar in Amsterdam een sportdag georganiseerd en de opbrengsten waren

voor het Nederlands Olympisch Comité. Deze gelden waren bedoeld om de uitzending naar de Olympische Spelen te financieren en voorafgaande trainingen te ondersteunen. De Voetbalbond, de Wielren Unie en de Athletiek Unie verzorgden deze dag. Behalve deze drie bonden en het NOC was er een belangrijke plaats weggelegd voor de directeur van de N.V. Maatschappij "Het Nederlandsche Sportpark", die het stadion belangeloos beschikbaar stelde.¹⁴ De bondsrekening werd op deze manier dan wel gevuld, maar de bestemming van dit geld waren de Olympische Spelen. Voor de overige taken van het NOC bleef de kas angstvallig leeg.

Het gebrek aan financiële middelen maakte dat het NOC op zijn hoede moest zijn. Niet alleen moesten misstappen worden voorkomen, het contact met de aangesloten bonden stond onder druk. Het NOC kon zijn bonden niet meer optimaal bijstaan en was te afhankelijk geworden van hun geldelijke bijdrage. Op 17 februari 1931 werd melding gemaakt van een bedreigende situatie. De Arbeiders Sportbond had een grote achterban was volgens het NOC 'een machtig lichaam [...] over veel geld beschikkende en trachtende om dezelfde bevoegdheden te verkrijgen als bonden aangesloten bij het NOC.'¹⁵ De positie van het NOC kwam hierdoor in gevaar. Het NOC gaf zichzelf de raad mee om op zijn *qui-vive* te blijven.

De angst dat bij het NOC aangesloten bonden wellicht ergens anders hun vertegenwoordiging zouden gaan zoeken was nog reëler dan gevreesd. Op de jaarlijkse algemene ledenvergadering van 1931 ontstond namelijk een heftige discussie over de verschillende taken van het NOC. De bonden waarvan de sporten op de Olympische Spelen vertegenwoordigd waren, vonden dat zij te veel lasten moesten dragen in deze financieel moeilijke tijd. In het vervolg mochten alleen die bonden stemmen die direct betrokken waren bij het desbetreffende onderwerp. Kwesties over olympische aangelegenheden zouden dus louter bepaald mogen worden door bonden wier sport op het olympische programma stond.¹⁶ Het bestuur bepleitte echter: 'zodra er veranderingen in 't reglement ontstaan, ontstaat de afbrokkeling van het NOC'. De niet-olympische taak van verbetering, verbreiding en verhogende participatie moest behouden blijven.¹⁷ Alleen op zijn *qui-vive* blijven was niet meer voldoende voor het NOC, er moest daadkrachtig en doeltreffend worden gehandeld.

De bonden onderling hadden onenigheid over de juiste wijze van vertegenwoordiging door het NOC. Verder bleef de steun van het Rijk zoals gezegd achterwege, maar daarnaast ontstond in de loop van tijd een derde bedreiging voor de positie van het NOC. Een

aantal vooraanstaande Amsterdamse heren stichtten in 1933, in samenwerking met het Rijkscollege voor de Lichamelijke Opvoeding, de Nationale Vereeniging tot bevordering van Harmonische Lichaamsontwikkeling (HLO). De primaire bezigheid van deze vereniging was het instellen van een diploma voor lichamelijke geoefendheid en het afnemen van de betreffende examens.¹⁸ Het doel van dit diploma was om de toegankelijkheid van sport te vergroten. Daarnaast werd er een apart 'jeugdvaardigheidsdiploma' in het leven geroepen. Niet zozeer de prestaties stonden centraal, maar de algehele ontwikkeling van het lichaam was het streven op zich. Voor het NOC gold dit echter als een bedreiging voor zijn eigen Vaardigheidsdiploma. De plannen, ontwikkelingen en contacten van en met de HLO werden dan ook door het NOC nauwlettend in de gaten gehouden.¹⁹

In het voorjaar van 1934 werd deze kwestie uitgebreid door het NOC besproken. De lichamelijke opvoeding van het Nederlandse volk zou door dit particuliere initiatief worden verbeterd en zo'n initiatief kon het NOC simpelweg niet naast zich neer leggen. Het Comité wilde dit graag in zijn eigen takenpakket incorporeren.²⁰ Wel meldde secretaris Van Rossem expliciet om de NOC-bonden gerust te stellen dat 'het een voorloper (qua leeftijd) van het vaardigheidsdiploma' betrof en geen concurrent.²¹

Na overleg met de HLO was duidelijk geworden dat het NOC bovenop de ontwikkelingen moest zitten om de slag niet te verliezen. In de weken die volgden, had het bestuur meerdere malen contact met de HLO om waar nodig hulp te kunnen bieden. In de praktijk kwam dit echter neer op het in de gaten houden van de gang van zaken en vooral niet te veel bevoegdheden af te staan aan de HLO. De NOC-bonden waren immers verantwoordelijk voor het afnemen van de examens en zij wilde deze controle graag in eigen hand houden. Daarnaast waren de bonden, net als bij het Vaardigheidsdiploma, bang dat hun deelnemende leden zouden overlopen naar andere sportbonden. Tijdens de eerstvolgende vergadering kon het NOC een positieve mededeling doen. Een van de bestuursleden van het NOC zou ook toetreden tot het bestuur van de HLO. De versterking van het contact en verbondenheid zou het belangrijkste argument hiervoor zijn geweest, maar bij bestudering van de notulen komt de angst voor overvleugeling toch sterker naar voren.²²

Toen bij een volgende vergadering het contact tussen het NOC en de HLO opnieuw werd besproken, werden de verhoudingen op scherp gezet. Het NOC werd officieel gevraagd om de examens af te nemen

van het zogenoemde diploma B voor de schoolvrije jeugd van 13-17 jaar. Het zou een diploma worden van uiteraard 'eenvoudige strekking', het welk zou aansluiten aan het NOC vaardigheidsdiploma. Het bestuur zette dit verzoek kracht bij door te stellen dat een aanvaarding de *standing* van het NOC erg zou verhogen:

'De NOC jeugdcommissie heeft jarenlang niets kunnen bereiken, maar nu met het Rijk achter ons, zullen wij in deze thans ons doel kunnen bereiken [...] alleen het NOC kan momenteel een dergelijke aangelegenheid organiseren, hetgeen ook het Rijkscollege begrijpt.'²³

Ondanks de motiveringen van het NOC-bestuur viel dit verzoek bij de vertegenwoordigde sportbonden niet in goede aarde. De angst voor het gedwongen opgeven van bevoegdheden en daarmee de uitvoerende controle woog zwaar. Door te veel contact met de HLO dreigden de verschillende bonden zich, in de woorden van Schimmelpenninck van der Oye, 'geëcarteerd' te voelen, dit omdat het verloop van de examens niet meer via de bonden zou verlopen.²⁴ Na een heftige discussie, waarin het bestuur zijn best deed om de bonden te overtuigen, werd echter besloten dat het NOC geen bestuurslid aan de HLO zou leveren.

De kous was hiermee echter nog niet af. Toen de HLO een concept voor haar diploma bij het NOC neerlegde, bleek dat de HLO-proeven te sterk leken op die van het NOC. Zowel de propaganda als de doelgroep van de proeven vertoonden grote gelijkenissen.²⁵ Het NOC-bestuur zat met deze kwestie in zijn maag. Aan de ene kant wilde ze niet dat de bonden zich bedreigd zouden voelen door de HLO, maar aan de andere kant wilde ze de sport en de lichamelijke opvoeding in Nederland een zo breed mogelijke platform geven. Het bestuur kwam dan ook met een passend compromis. Er werd voorgesteld om de HLO als een soort commissie of lid binnen het NOC op te nemen: 'Het HLO-diploma zal dus feitelijk een voorloper van 't NOC-diploma worden en niet een opzichzelfstaand certificaat.'²⁶ De bonden waren sceptisch, maar wachtten de berichten af.

In eerste instantie leek de HLO in grote lijnen akkoord te gaan met het voorstel van het NOC. Niet veel later bleek echter, dat de voorgestelde eisen van het NOC niet werden gehonoreerd.²⁷ Het HLO-diploma bleef eenzelfde karakter behouden en bleef een bedreiging voor het NOC. Het NOC wilde een overleg gaan voeren met het Rijkscollege voor Lichamelijke Opvoeding en de betrokken bonden om 'een zo sterk mogelijk front te vormen en om met één stem te spre-

ken.'²⁸ Van dit overleg zijn geen notulen overgebleven, maar het NOC-bestuur deed er wel verslag van. Ook het Rijkscollege kon zich niet verenigen met het concept van het HLO-diploma. Er werd besloten: 'wanneer bij de volgende samenkomst tussen het NOC, de HLO en het Rijkscollege er geen gehoor wordt gegeven aan de eisen, dan zal het NOC zich van verdere samenwerking terugtrekken.'²⁹

Dit dreigement kwam hard bij de HLO aan. Nu namelijk ook het Rijkscollege zich achter het NOC had geschaard moest de HLO wel water bij de wijn doen. De reden voor de steun van het Rijkscollege aan het NOC lag waarschijnlijk in het feit dat NOC-voorzitter Schimmelpenninck van der Oye ook bestuurslid was van het Rijkscollege.³⁰ Bijna twee jaar na de eerste contacten tussen het NOC en de HLO was de samenwerking dan eindelijk een feit, want op 5 mei 1936 werd het concept HLO-diploma door de voorzitter aanvaard en goedgekeurd.³¹

Het gevecht tussen het NOC en de HLO was hiermee nog niet ten einde. De HLO had weliswaar via het Rijkscollege voor de Lichamelijke Opvoeding een behoorlijke tik op de vingers gekregen, maar dat weerhield hen niet om het NOC op een andere manier voorbij te streven. Terwijl het NOC druk in de weer was met het afhandelen van de Olympische Spelen van 1936, ging de HLO haar eigen weg. Het was voorzitter Schimmelpenninck van der Oye ter ore gekomen dat de HLO: 'in haar bestuur de voorzitter van de Nederlandse Arbeiderssportbond opgenomen heeft en zij wenst ook mensen uit de katholieke en christelijke kring in haar bestuur op te nemen.'³²

Door deze mengeling van zuilen probeerde de HLO een breed draagvlak onder de Nederlandse bevolking te creëren. Ze gingen echter, volgens Schimmelpenninck van der Oye, nog een stap verder: 'HLO-voorzitter professor Van Poelje heeft een functie op het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en zo probeert de HLO het NOC te overvleugelen.'³³ De (gymnastiek)bonden zagen hierin een minachting voor hun positie en wilden dat het NOC al haar betrokkenheid zou stopzetten. Het waren echter de diplomatieke gaven van de NOC-voorzitter die de rust wisten te bewaren. Juist nu de HLO aan terrein en positie won, diende het NOC betrokken te blijven om zo de controle te houden. Het NOC gaf immers legitimiteit aan de HLO en niet andersom.

De diplomatieke gaven van voorzitter Schimmelpenninck van der Oye kwamen echter vaker goed van pas. Terwijl de strijd om autoriteit met de HLO in volle gang was, stond het contact met de regering op het gebied van de lichamelijke opvoeding op

school natuurlijk niet stil. Van echte voortgang was voorlopig echter nog geen sprake. De lichamelijke opvoeding had nog steeds een zeer lage prioriteit in Den Haag en dit was secretaris Van Rossem een doorn in het oog. Toen bij het diner ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het NOC geen vertegenwoordigers van de regering aanwezig waren, was de maat bij Van Rossem vol. De kritische passage in zijn jaarverslag leidde echter tot een reprimande van voorzitter Schimmelpennick van de Oye. Op het gezag van de voorzitter werd de volgende zinsnede uit het jaarverslag verwijderd: 'Kenschetsend was voor de belangstelling, welke de Regering voor de lichamelijke opvoeding en de sport aan den dag legt, dat geen der uitgenodigde hoogste autoriteiten aan den maaltijd aanzat.'³⁴ Schimmelpennick van der Oye bevestigde dat de belangstelling van het Rijk nihil was, maar verwijderde onder druk deze zin 'omdat er geen andere conclusie uitgetrokken zal worden, dan ermee bedoeld is.' Zijn grote angst was om kwaad bloed te zetten bij mensen wiens steun het NOC goed zou kunnen gebruiken. De warme banden die de voorzitter in Den Haag onderhield zouden in de toekomst nog goed van pas komen. De diplomatieke gaven van voorzitter Schimmelpennick van der Oye kwamen goed van pas en het verzoek van de voorzitter werd gehonoreerd, maar aan het eind van de vergadering was de onderlinge verdeeldheid binnen het NOC-bestuur onverminderd groot.³⁵

In de maanden die volgden ging het NOC actief aan de slag met de propaganda van de lichamelijke opvoeding. Het NOC wilde namelijk in de nabije toekomst weer met Den Haag om de tafel gaan zitten om de positie van de lichamelijke opvoeding te bespreken en in de algemene ledenvergadering deed de voorzitter hiervan verslag:

'Sport heeft een belangrijke plaats in de Nederlandse samenleving, maar 't Rijk blijft terughoudend. De regering geeft de voorkeur aan ontwikkeling van de lichamelijke opvoeding door eigen initiatief van het volk.'³⁶

Volgens het NOC zag de regering de verhouding tussen sport en de lichamelijke opvoeding verkeerd. De lichamelijke opvoeding was namelijk de basis van de sport en diende op scholen te worden onderwezen. Dit omdat daar de gehele jeugd te bereiken was, iets wat voor sportverenigingen haast onmogelijk was. Voorzitter Schimmelpennick van der Oye riep de regering op haar verantwoordelijkheid te nemen, maar kreeg nul op het rekest. De bonden waren echter zeer

onder de indruk van de inspanningen van het bestuur en ze zouden de lichamelijke opvoeding en de vaardigheidsdiploma's (speciaal voor de jeugd) extra onder de aandacht van hun leden gaan brengen.³⁷

In het jubileumboek, dat verscheen bij het 25-jarige bestaan van het NOC in 1937, werd in een apart hoofdstuk stil gestaan bij de verbondenheid tussen het NOC en de lichamelijke opvoeding. In dit hoofdstuk gaf het NOC een opsomming van de bereikte resultaten. Verder verantwoordde het NOC de noodzaak om als belangenbehartiger van de Nederlandse sport de lichamelijke opvoeding niet uit het oog te verliezen: 'Alhoewel de sportorganisaties als zoodanig niet het terrein betreden van het onderwijs in 't algemeen, is het zeker begrijpelijk dat een nationaal orgaan als het NOC [...] niet onverschillig kan blijven te opzichte van de Lichamelijke Opvoeding van de schooljeugd.'³⁸ Weliswaar behoorde dit niet tot de primaire taken van het NOC, toch diende zij op deze manier de Nederlandse samenleving belangeloos en vol toewijding. Steun van de regering zou zeer welkom zijn, maar het NOC kon zich ook nuttig maken zonder 's Rijks kas aan te tasten'. Om deze stelling kracht bij te zetten werd er verwezen naar de zeer succesvolle (ook financieel) Olympische Spelen van Amsterdam.³⁹

Ook het Rijkscollege voor de Lichamelijke Opvoeding was van mening, dat de Nederlandse samenleving als geheel gediend zou zijn bij een verbetering van het lichamenlijk onderwijs op scholen. De motivering bij het uitbrengen van hun rapport *De school en de lichamelijke opvoeding* liet niets tot de verbeelding over:

'de groote beteekenis van de lichamelijke opvoeding [...] een eminent Staatsbelang is, dat de natie in haar strijd om het bestaan als geheel zoowel beschikt over haar maximum van fysieke als over haar maximum van intellectuele en morele kracht. De zorg voor de fysieke opleiding der jeugd moet daarom geheel parallel gaan met de zorg van de geestelijke oefening.'⁴⁰

Het rapport moest als houvast dienen voor alle overheidsinstanties en particuliere organisaties die de lichamelijke opvoeding een warm hart toe droegen. De logistiek en de faciliteiten moesten worden uitgebreid en zodoende zou de politiek de sport meer moeten ondersteunen. Sport en politiek zouden echter al sneller bij elkaar komen dan verwacht, zij het op een minder plezierige manier.

- ¹ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 176, jaarverslag 1928-1929.
- ² Ibidem, jaarverslag 1927-1928.
- ³ Zie wet van 9 oktober 1920, tot regeling van het algemeen vormend lager onderwijs, zoals zij is gewijzigd bij de pensioenwet 1922, art. 2.1.j., Staatsblad 778.
- ⁴ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 14 maart 1929.
- ⁵ Prof. dr. F.J.J. Buytendijk, Rijkscollege voor de Lichamelijke Opvoeding, *De school en de lichamelijke opvoeding* (Den Haag 1937), 17-23.
- ⁶ Stokvis, *Strijd over sport*, 96.
- ⁷ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 11 september 1915 en NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 176, jaarverslag NOC 1915-1916.
- ⁸ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 22 november 1933.
- ⁹ Ibidem, 11 oktober 1930.
- ¹⁰ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 178, jaarverslag 1931-1932.
- ¹¹ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 23 oktober 1931.
- ¹² F. van Kolschooten, *De Dortse magiër. De val van volksheld Karel Lotsy* (Amsterdam 2009) 60-61.
- ¹³ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 20 januari 1932.
- ¹⁴ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 253, Programmaboek Olympische Dag 1933.
- ¹⁵ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 17 februari 1931.
- ¹⁶ Ibidem, 3 oktober 1931.
- ¹⁷ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 3 oktober 1931.
- ¹⁸ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 178, jaarverslag 1933-1934.
- ¹⁹ Ibidem.
- ²⁰ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 21 februari 1934.
- ²¹ Ibidem.
- ²² NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 17 april 1934.
- ²³ Ibidem, 8 december 1934.
- ²⁴ Ibidem.
- ²⁵ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 28 februari 1935.
- ²⁶ Ibidem.
- ²⁷ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 17 september 1935.
- ²⁸ Ibidem.
- ²⁹ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 21 januari 1936.
- ³⁰ Buytendijk, *De school en de lichamelijke opvoeding*, 8.
- ³¹ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 5 mei 1936.
- ³² NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 18 oktober 1938.
- ³³ Ibidem.
- ³⁴ Ibidem, 8 maart 1938.
- ³⁵ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 8 maart 1938.
- ³⁶ Ibidem, 9 april 1938.
- ³⁷ Ibidem.
- ³⁸ Hirschman, *Gedenkboek bij het 25-jarig bestaan*, 208.
- ³⁹ Ibidem, 211.
- ⁴⁰ Buytendijk, *De school en de lichamelijke opvoeding*, 5.

Jan Hugens en René Lotz

Sven Portz

Hoewel het pas negen uur 's ochtends was, brandde de zon op vrijdag 26 augustus 1960 al hevig in Rome. Het was snikheet in de Italiaanse hoofdstad. Zware inspanningen werden zo min mogelijk verricht, want een kleine beweging zorgde direct voor een bevochtigd shirt. De Limburgers Jan Hugens en René Lotz hadden echter geen keus. Beide heren moesten om 09.11 uur beginnen aan een 100 kilometer tellende fietstocht. Een Olympische fietstocht.

Een aantal weken eerder waren beide wielrenners nog aan het werk in Limburg. Als ijzervlechter hield Hugens zich bezig met het opmeten en buigen van stalen staven. Hij sjouwde met zware kabels die vervolgens in voorgeschreven hoeken werden gebogen. Lotz werkte als boekhouder en hield zich bezig met de administratie.

Beide heren hadden hun baan nodig om rond te komen, want als amateurwielrenner verdienden ze amper iets. Bij winst van een wielervedstrijd kregen ze soms waardebonnen, maar dat was geen vetpot. Het uitoefenen van een beroep was hard nodig, maar daarvoor konden Hugens en Lotz zich niet 100% op het wielrennen concentreren.

Het amateurwielrennen was zwaar, maar een groot pluspunt aan de amateurstatus was de mogelijkheid om aan de Olympische Spelen deel te nemen. Tot en met de jaren zestig mochten namelijk uitsluitend niet-professionals uitkomen op het sportevenement. En in 1960 waren Hugens en Lotz twee van die amateurs die afreisden naar de Spelen. De Limburgse wielrenners hadden wel eerst vrij moeten vragen aan hun baas, maar dat had volgens Lotz weinig problemen opgeleverd: "Tussen april en september had ik regelmatig vrij, zodat ik kon deelnemen aan wielerkampen. Mijn baas deed daar niet zo moeilijk over." Hugens, die in maart 2011 is overleden, had eveneens vrij voor de Spelen.

Het verlot dat de Limburgse renners kregen, was echter wel onbetaald verlot. Daarentegen maakten ze ook geen onkosten tijdens de Spelen, want de dienstverlening in het Olympisch dorp was gratis. Ook voor het eten hoefden ze niets te betalen en dat liet vooral Hugens zich geen twee keer zeggen. "Ik was een grote eter en at in Rome meer dan goed voor me was", liet hij een aantal jaren geleden weten. "Dertien halve hanen

heb ik op één avond gegeten. Dat was eigenlijk niet goed, maar niemand van de begeleiding zei daar iets over." Het feit dat niemand daar iets over zei, illustreert dat niet alleen de sporters destijds amateurs waren, maar ook de begeleiding zo te classificeren viel. Kennis op het gebied van voeding, technologie en technieken was er nauwelijks. "Als de begeleiding toen wat meer wielerverstand had", vertelt Lotz, "zouden wij misschien een medaille hebben gewonnen. De samenstelling van de ploeg was namelijk niet logisch."

In de 100 kilometer tellende ploegentijdrit liet de bond naast Hugens en Lotz ook Lex van Kreuningen en Ab Sluis starten. Hugens had nog nooit een rit tegen de klok verloren in zijn amateurperiode, waardoor zijn deelname buiten kijf stond. Lotz en Van Kreuningen waren ook niet de minste tijdrijders. Sluis was echter alleen een sprinter en volgens velen niet geschikt voor de ploegentijdrit, maar het besluit van de bond stond

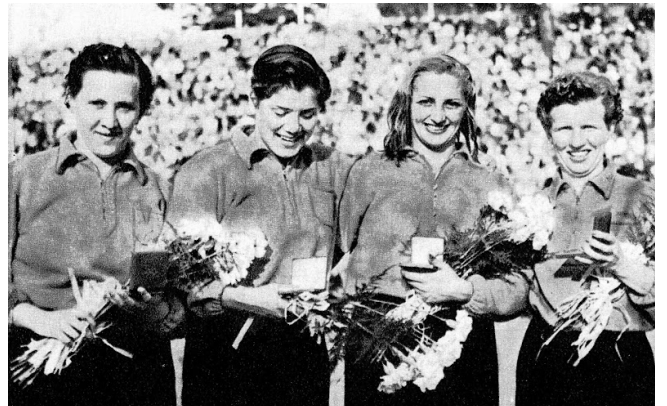
vast. Jan Janssen en Henk Nijdam, die ook naar Rome waren afgereisd, werden buiten de ploeg gelaten.

Op 26 augustus om 09.11 uur werd de Nederlandse ploeg weggeschoten. Twee uur en twintig minuten reden de renners in de hete zon over het traject. Het was een goede tijd, maar net niet goed genoeg. Op een halve minuut van de Sovjet Unie werd de Nederlandse ploeg vierde. "Sluis was een goede jongen, maar een slechte tijdrijder. Hij was een blok aan ons been. Het was beter geweest als Janssen of Nijdam aan de ploeg was toegevoegd. Dan had er zeker een medaille ingezeten", aldus Lotz.

Het mocht echter niet zo zijn. Hugens en Lotz hadden hun best gedaan, maar waren mede door het amateurisme van de begeleiding niet in staat om een medaille te veroveren. Met lege handen keerden ze terug naar Limburg, klaar om weer aan de slag te gaan als ijzer-vlechter en boekhouder.

1948

"Keend, wat bin ich blij, das te weer trök bis.*" De moeder van Marie Louise Vaessen verwelkomde haar dochter op het treinstation in Heerlen. Marie Louise, kortweg Wiesje, had een tijdje in Londen doorgebracht, daar een paar baantjes gezwommen en zette op 10 augustus 1948 weer voet op Limburgse bodem. Bij haar aankomst in Heerlen was het een drukte van jewelste. De lenzen van foto toestellen waren op Wiesje gericht, journalisten verdrongen zich rond haar en bestormden de jonge Limburgse met vragen. De in Maastricht geboren en in Heerlen woonachtige Marie Louise Vaessen leek wel een filmster uit Hollywood.

Een week eerder stond Vaessen nog in haar badpak op een startblok in de Wembley Pool. Geconcentreerd wachtte ze op het startschot. Het was de derde zwemdag van de Olympische Spelen van 1948 in Londen en de jonge Limburgse zwemster stond in de finale van de 100 meter borstcrawl.

Het startschot klonk en de dames sprongen van het startblok. De Amerikaanse Ann Curtis en de Deense Greta Andersen namen de leiding. Vaessen lag vlak achter hen. Halverwege de race was de volgorde van de nummers één, twee en drie nog steeds ongewijzigd. De spanning op de tribune steeg. Nederland was dicht bij het eerste zwemsucces van de Spelen.

De zwemsters tikten aan. De 100 meter was voltooid. "Holland spreekt een woordje mee", klonk het vanaf de tribune. Verbaasd keek Vaessen naar een collega die drie vingers in de lucht stak. Ze kon het bijna niet geloven, maar ze had het geflikt. De bronzen medaille was voor haar.

Veel tijd om haar succes te vieren had de jonge zwemster niet. Een dag later begonnen de eliminatiewedstrijden voor het estafette-onderdeel. Vaessen was één van

de vier zwemsters die voor Nederland uitkwam. Met een Olympisch record en een voorsprong van zeven meter op de rest behaalde de ploeg de finale. Het vertrouwen op een goede klassering was groot.

En terecht, want Vaessen en haar collega's zwommen in de finale naar de derde plaats. Het goud zat er helaas niet in, maar de derde plek was geen reden voor teleurstelling.

De tweevoudig bronzen medaille-winnares was de eerste Limburgse vrouw die uitkwam op de Olympische Spelen. Als het aan de initiatiefnemer van het mondiale sportevenement, Pierre de Coubertin, had gelegen, zou Vaessen nooit hebben deelgenomen. Niet omdat hij persoonlijke wrok koesterde tegen de Limburgse, maar – de overleden – peetvader van de Spelen wilde niet dat vrouwen aan competitieve sporten deden. Begin twintigste eeuw was hij niet de enige met dat standpunt. Sportende vrouwen werden gezien als vulgair, onfatsoenlijk en onzedelijk. Er werd gedacht dat ze zelfs onvruchtbaar konden raken van sportieve inspanningen.

De Coubertin kon deelname van vrouwen echter niet tegenhouden. Vanaf de tweede editie van de Zomerspelen mochten dames hun kunsten vertonen, zij het bij een beperkt aantal sporten. Voetbal, worstelen en rugby behoorden tot de sporten die verboden terrein waren voor vrouwen. Tennis en hockey werden gezien als eleganter en meer geaccepteerd voor vrou-

wen. Ook baanzwemmen was één van de eerste sporten waar vrouwen aan mochten deelnemen. Het was een sport zonder fysiek contact, werd beoefend in verenigingsverband en stond vaak onder toezicht van onderwijzers.

In 1920 nam de eerste Nederlandse vrouw deel aan de Spelen als zwemster. In de daaropvolgende Spelen behaalden de Nederlandse zwemsters zelfs grote successen. Het pad voor Wiesje Vaessen was in 1948 dan ook al geëffend. Haar deelname aan de Spelen was niet meer vreemd. Mensen vonden haar niet vulgair of onzedelijk en dat was bij haar terugkomst in Heerlen goed te merken. De succesvolle Limburgse werd als heldin ontvangen. Een massa mensen juichte haar toe, vreemdelingen wilden haar hand schudden en de Heerlense fanfare speelde speciaal voor de gelegenheid het Wilhelmus.

De enige brompot die publiekelijk van zich liet horen was niet onthutst over Vaessen als sportende vrouw, maar over heel iets anders. Op dezelfde dag dat de Limburgse in Heerlen arriveerde kwam ook een missionaris na twaalf zware jaren afgemat terug uit China "...en er was niemand die enige aandacht aan hem schonk, maar wel aan haar, die enige meters had gezwommen", liet hij geïrriteerd in een brief aan de krant weten.

'Kind, wat ben ik blij dat je weer terug bent.'

Why did it take so long to become a popular sport in Continental Europe ?

Albert Bloemendaal

Giving some thought to the influence of “free time”

Did golf derive and develop from already existing games ? From the wonderful six kilo German publication of its golf history that last year adorned the celebration of 100 years Deutsche Golf Verband, one might conclude that golf developed out of games existing already six or seven centuries ago following a kind of Darwinistic process. As to the country of its origination the debate goes on, this will not be an issue in this publication. Indeed, present golf is very much alike a game that existed in Scotland and the Low Countries for many centuries. However, if the difference between a sport and a game is correctly given as: a sport is a game under agreed specific regulations; golf as a *sport* can pride itself of being one of the earliest regulated sports, with its origination in Scotland, where as we all know, in 1744 the golf rules were agreed and laid down.

That norm, that regulations determine the rules under which a sport is played, was at the same time the ground why Britain was so much earlier in having sports organised. Games were after all part of daily life all over the world, though we must be careful to use the word “daily”. For the majority of people in those days, work was the thing that ruled daily life six days a week from sunup to sunset. Only Sundays work could – must ! – be interrupted. Funny enough, in large parts of society, Scotland to name one, this only free day must *not* be used for games, let alone sports.

It took a number of changes in public life that would greatly contribute to the development of games into sports. This had much to do with fundamental changes in society which took place in the first half of the nineteenth century, known also as the period of *the industrial revolution*. Where earlier about eighty percent of a population had their main occupation in agriculture, new methods in farming reduced the required manpower whose participants then had to look for some other way for supporting a family. The meanwhile developed mechanical manufacture took up half

the now surplus manpower from that area to be employed in factories. The major change in the lives of those concerned was, that they had been accustomed to a life in accordance with a natural timescale, i.e. the daily rhythm and the seasons, whereas they now had to adjust themselves to a *time-controlled* life. Seasonal labour provided that outside the season, mainly between November and April, there was time to enjoy games and a certain feeling of *leisure*. Few obligations commanded daily life during that period. It is therefore not surprising to find that in the early days, golf was principally a winter sport, as Hamilton showed.¹ Though golf was not a game that could be played by the ordinary people. For them the implements needed, clubs and especially the ball, were too expensive. Apart from the well to do, only club-and-ballmakers could play the game. Still, a great variation of other games, later to become regulated sports, were a popular pastime in that period. This all changed when the effects of *Industrial Revolution* became more and more visible.

It is in some way necessary to give special attention to a phenomenon which has taken such an influential place in present daily life, that it is hard to realise it once was a non existing part of a general life pattern: pastime. The English language doesn't even give it that special attention it has in Continental languages. “Freizeit” or “Feie Zeit” do not mean the same thing. Also in Dutch, one distinguishes between “Vrije tijd” and “Vrijetijd”. In French one distinguishes “temps libre” from “temps á loisir”. In general this means that difference is made between time in which obligations cease to exist, as distinguished from time that is given a certain meaning by using it for a different purpose. To be more precise: the negative connotation : “not-work-time”, as distinguished from the positive connotation: “time to be used for something else”.

As a side remark must be noted that the French word “loisir”, meaning feeling free from obligations, very likely was the origin of the English “leisure”. Leisure however meant in the English society of the nineteenth century a prerogative for only the well to do, the aristocracy and the gentry. Since they had few

obligations that had to do with work, the very existence of something *apart from work* like pastime, did not occur to them. Hence they knew just *leisure*. Being free to do whatever one took fancy to. I had to go into this a bit further in order to stress the importance of the "free time" or "pastime" phenomenon, in the development of sports and hence, in golf.

Sport as a civilisation tool.

With a good deal of the workforce then employed in factories, the nineteenth century society took a different course. Labourers were housed in building concentrations around the factory with the result that hygienic conditions suffered. Absence of clean water or a sewer system caused widespread infections. A labour day might well be up to twelve hours and child labour was rife. Life seemed to present nothing else but work, eat and sleep. Small wonder that on Sundays, when work was forbidden, people reacted in engulfing themselves in rather radical entertainment. Fist fights, often in so called "pit fights", where two men in a pit hammered in on each other till one was incapacitated, together with other rough entertainment, along with profuse drinking, caused them to arrive only half capable at the factory on a Monday morning.² As a consequence production suffered in quantity and quality. The expression: "Monday product" for a product which functions badly, derives from that time. Clearly something had to be done to improve a way of life which could not be tolerated, neither from a commercial nor from a moral point of view. It became the beginning of an initiative known as the "civilisation process".

Working hours were reduced and a certain improvement in the living circumstances was undertaken. In order to structure the "non working time", some older existing games were taken as a basis for regulated sport. The idea being that sport with its regulations, would lay the basis for the general idea of being disciplined. Football was one of the most popular as it involved a greater number of people to be trained and required physical effort. It also required very limited space.³ But mainly the objective was to get used to act under rules and regulations.

It must be noted that in order to be able to have groups of people act in sports against each other, means of transport had to be available so that teams from different areas could meet. In itself this requirement was a reason to regulate sport so that meetings could take place under generally known agreed rules. The meanwhile constructed railway system provided that possi-

bility. Football became by far the most popular pastime of the workforce. It served all parties concerned, both authorities and church, for improving moral standards. The factory management for improving labour efficiency and the workers themselves for having an opportunity to meet people from other areas in friendly meetings. Authorities were satisfied by the reduction of harmful behaviour and the Church for renewed interest in living according to moral standards. How did this work out for our subject: golf ?

Development of golf in Britain differs from the Continent.

Different from what maybe might be supposed, in England it did not take all that much time for golf to be accepted as a pastime for the general public. This has to do with an English custom in which individuals of related occupations, organise themselves in so called "societies". Most often men from the same professional area. This could involve artisans, bookkeepers or shopkeepers, which had a similar hobby. They would be very loosely organised with the main objective to just meet and share their way of pastime. Not so few of them developed "golfing societies". A band of men with golf as their hobby, not attached to any club but using existing golf facilities. "Green-fee players" or "free golfers" as they are known presently all over the continent. In the period that followed the introduction of the manufactured golf ball around 1850, hundreds of new golf facilities were being constructed. The cost of clubs and balls – both now under manufacture instead of hand crafted - was reduced to an extent that brought it within reach of a great many people. Clubs remained very private for a long time to the extent that though visiting societies could make use of the course, this did not include facilities of the clubhouse. Still, with the increasing prosperity in England, gradually societies would undertake to create their own clubs.

Around 1910 already hundreds of golf facilities had been constructed, many of them for people from the working classes. Why then did it take more than half a century to introduce golf as a general pastime on the Continent? We have to look at the industrial development in the main countries of Western Europe to find the grounds for this puzzling fact.

When industrialisation with its mechanical production in steam driven factories was imported from Britain, continental manufacturers visiting that country were introduced by their English counterparts to a way of life that was the privilege of the upper class-

es. Most typical and completely different from the Continental way of life was however, that sports participation consisted of a mixture of working- and upper classes. To be sure, the participants from either class were labelled: Amateurs and Professionals. Being *amateur* meant that the player did not *need* money he might make with sport. Different from the *professional* who made his living through sport. An amateur was by definition a *gentleman*. So in a team the “professional” could be the captain of a team, however not allowed in the clubhouse. A custom that has survived in many a golf club in Britain to this day.

Members of different social classes being in close contact during e.g. sports meetings, caused what the sociologist Norbert Elias (1897 – 1990) called a “drip effect”. Customs and behaviour, also the language from the higher echelons of society, gradually being introduced into the next lower echelon. This made the development and spreading of sports decidedly more lively.

When in the late nineteenth century young continental industrialists took the English sports back with them, they found no place in their own society to copy that way of life, although for different reasons. In Germany of the early twentieth century, class distinction was still very acute. Aristocracy and industrialists, together with the substantial “Bildungs Bürger” – the higher educated people – formed a class of their own, apart from general society and few social contacts existed between them, in either sport or any other part of daily life. Even the language provides for class distinctions for recognising a social position. The Netherlands never had much place for an influential aristocracy as it had been a republic for centuries and even when made a kingdom, it was said that The Netherlands were “a republic under a sovereign”. A situation which has not altered much to this day⁴. Class distinctions were based on wealth and influence. In France a kind

of mixture of the two societies existed. (Descendants from) the aristocracy were – and are – still regarded as a class apart, though their direct influence remained limited. Though class distinction did not entirely take that form, influential functions traditionally went to the old families and universities were populated mainly by their offspring. However, in either country industrialist families form a class apart and, unlike the situation in England, mixing of the classes was rare, decidedly so in sports. Sport clubs and organisations, also of the so called popular sports like football, were almost exclusively governed by the members of these upper classes.

Another factor delayed the introduction of particular sports. There was a certain dislike for sports which placed younger people in a situation of antagonism. The essence of most sports is to perform against a challenge. Either in norms such as time or distance as in athletics, or against each other in person or as a team. In particular the fact that one side had to be better than another, worried educators as being a source for developing less desired qualities. In Germany there was a decided preference for gymnastics and its acknowledged promoter “Turnvater Jahn” remains a celebrity to this day. Still in all countries a sport like football soon took the fancy of the greater public, not least because the employers found the effects on production and gen-

eral behaviour gratifying. Sports would divide into "folksports" with football as the most popular, and sports that remained the selected preference of the middle and upper classes, tennis, hockey and...golf. A last factor that made England differ from the Continent was that in England from the beginning, professional sport played a major rôle whereas in Continental Europe sport remained strictly amateur. Golf in Britain knew professionals from its early days not only in teaching but also in matches. That was the situation that would remain in existence until the first decades after WW II

Influence of the post war generation.

However, the post war generation that came into view, did not accept class distinction any longer and took the end of WW II as a starting point for a complete new look at authority. In their view the disaster of the WW II was mainly caused by the views of the pre war generation based on class distinction. A rather fierce demonstration of those ideals occurred in what now is known as "the Paris students revolt of '68". It would prove to be the beginning of a European movement by a new generation, that would constitute in a few decades a more egalitarian society, in which existing privileges were challenged. It is my contention that the students revolt of Paris 1968 may have served as a catalyser for a process of fundamental changes in society. Once those changes had come to rest in calmer waters, the social strata had taken a change that would open new ways of life for the society of Continental Europe. Particularly higher education which came within reach of all social classes, had its impact on the distribution of positions of power. Little remained in this way, exclusive for a specific class. Habits and customs were dispersed over general society, regardless of birth or financial position.

Yet another factor contributed to a new feeling of independence. In that same period, growing mobility caused by a fast growing economy, offered possibilities for movement into activities that earlier had to remain outside consideration: Golf to name one ! All this together caused that also golf could grow into one of the "popular" sports. A sport considered to be within reach of the general public.

The position of golf in a changing society

Having made this sidestep into sociological considerations, where does this take us with regard to the introduction and development of golf on the conti-

nent.

Let us first look at one reason for golf so long remaining limited to the ranks of the powerful and well to do in the countries concerned.

Golf needs large parcels of land. A minimum of 25 hectares for a nine hole course. That on its own formed already a limitation. Land was traditionally owned by either the aristocracy or the rich and powerful from the new industries or commercial companies. In Britain the social classes had their own way of mixing and staying apart through distinguishing "professionals" from "amateurs", land in possession of the upper classes was made available for sports as golf. A special case being that the railway companies, in order to attract passengers, made land adjacent to the railway lines available for construction of a golf course. Indeed many old golf courses - St.Andrews being one one of them! - can still be found near a railway line. Which shows again that golf was considered part of daily life. Not having that special social environment on the continent, land made available for golf remained restricted to those who belonged to the social class of landowners and their relations as lawyers, doctors, bankers and such. A strict "ballotage"⁵ kept membership of clubs within their own social environment. On a question why they would, in that period, exclude others from being accepted as members, a very revealing, at the same time surprisingly clear reply came our way. Golf is a very social sport. People stay in each others company for hours in an intimate and private atmosphere. Just the two or three of them in a pastoral environment later to meet in the clubhouse with its own private atmosphere. This may invite conversation of a more private or even confidential nature. With as a consequence, as one member of an old traditional club put it: "We did not mean to keep people out, we just wanted to make sure that those accepted, would fit in". Since golf on the continent, contrary to the United Kingdom, always was a mixed sport - many clubs started with women in the committee - one had to be careful to have members acceptable within that ambiance. A desire to keep possible developing infatuations from leading to less desirable marriages. A large part of the younger generation in those days, were partner in the family business concern and marriages were calculated carefully in view of possible financial consequences.

This situation continued till about the period of the nineteen eighties of the twentieth century when a sudden and spectacular growth in golf participation took place, though in one country more lively than in another. As stated above, movements by the new post war generation did greatly contribute to accelerate a

process that in itself would have taken place, albeit perhaps in a less hectic manner.

New reasons to start a golf club / golf course.

Up until around 1980, there had been little reason to begin a golf club, or a golf course for that matter, for other reasons than as a facility for a group of people to have a private place of their own for their beloved pastime. Since, as was mentioned earlier, this involved having the necessity of a large parcel of land, this restricted participation. As an example, in The Netherlands, the first club was grounded in 1893 in the Hague, the now Royal The Hague Golf and Country Club ,

Thirty years hence in 1933 there were just 14 golf clubs with altogether some 2500 members. Another fifty years later in 1983 there still were only 30 clubs with a total of 15500 members. A growth of just 16 clubs and 12000 golfers in thirty years. All of them private clubs practically all with "ballotage".

Then, again twenty years later in 2003 this had grown into 129 courses with a total of 218500 members. The majority open to the general public. So between 1983 when the above mentioned effects of a changed society were materialising, and 2003 when the full effect had taken place, the number of courses had more than quadrupled and participation had increased by fourteen times the number of 1983. Although Germany and France do not show figures of a likely explosive nature, the growth of golf in either country is of a comparable impressive nature. (see statistics 1985 – 2007 below)

It stands to reason that such spectacular numbers could not be achieved within the old criteria for founding a golf club. Presently there is more than one reason to begin a golf facility, the least of which is the privately owned exclusive ballotaged club. A renewed look at the use of once farming land and renewed considerations by the environmental organisations make a golf course a welcome addition in the general landscaping. At the same time golf course exploitation as a business initiative is taking up quite a position. Globally, golf has become a major factor in the economy. Professional golfers have taken a place in society within en without the golf world itself, that makes them important public figures.

Conclusion,

The introduction and development of golf took a decidedly different course when compared between

Great Britain and the Continent. The main reasons being that in Great Britain for various reasons sport in general was actively promoted during the second half of the nineteenth century and the participants came from the upper classes of society as well as from the working classes. They played together on equal footing regardless of social status, be it that that remained true only insofar this was restricted to the game itself. Outside the games little or no social contact existed and "professionals" were not allowed in a clubhouse. The cost of golf, earlier prohibitive for the general public, came within general reach when after 1850 golf balls could be manufactured in numbers for just a few cents. The existence of so called "societies" that took a liking to golf gave a decided boost to the construction of golf facilities. Many existing golf clubs in Britain descend from a society.

This situation could not be copied in the countries of Continental Europe. The social pattern developed over centuries and still lively present in especially Germany, did not allow for a comparable development. In France and the Netherlands where social statuses were less strictly divided, the fact that golf involved ownership of land, still let it be a prerogative of the more wealthy. In general, a mixing of the classes, just was not on. Although often argued that it was the cost of the game that kept the less wealthy out, this was not the case. Membership, golf lessons and the paraphernalia as shown in club records, indicate that golf was not a very expensive sport. Definitely within reach of a larger public that actually existed up to the 1980's. It may therefore be argued that the fundamental changes of social and economic circumstances provided a general climate through all strata of society within which little was regarded as not feasible on grounds of a more modest public status. As a final indicator that golf has indeed become an everyday activity for just anyone, may serve, that regularly golf equipment is being officered in popular supermarkets. Golfclubs offer membership at a monthly contribution without entry fee or participation down payment. The ongoing increase in membership within and without a national organisation, recently published to be at a figure of 15% annually, indicate that golf has become a general, or popular, sport altogether. A change of this order could not have taken place without a fundamental change in the Continental societies.

Albert Bloemendaal
Nijverdal, the Netherlands.

September 2008

¹ D.Hamilton.*Golf, Scotland's Game*. (Kilmacolm 1998) p.52

² One of the best known regulations to suppress a violent sport like boxing, were the "Queensbury rules as they exist till today. The demanded a.o. that thick gloves were to be worn and a match be played in time limited rounds.

³ Sometimes even that limited space was not available which made some football clubs "Roving" to play on elsewhere available fields. Clubnames like "Blackburn Rovers" and "Bolton Wanderers" reflect those days.

⁴ A socialist minister, a dedicated republican, when asked why he did not vote for reinstatement of the republic, reacted with: What's the sense, the people would vote for the queen as president anyway.

⁵ Ballotage, from "the ballot box" by which member proposals would be judged. Members would drop either a white or a black ball in the "ballot box". One black ball would already serve to deny membership. Hence the expression "being blackballed" for being excluded from society in general.

⁶ Source EGA statistics.

The above article is an abstract from the doctoral thesis which was presented June this year.

Development of golf participation in selected countries 1985 – 2007 ⁶

Country	1985		2007	
	Courses	Members	Courses	Members
Germany Pop. 82.2	190	67.332	677	527.388
France Pop. 63.7	150	63.724	559	378.275
Netherlands Pop. 16.5	32	16.055	154	282.000
Belgium Pop. 10.4	18	10.000	78	48.000
United Kingdom Pop. 60.4	1859	826.650	2948	1.416.665
Ireland Pop. 4.1	257	125.000	409	287.000
Denmark Pop. 5.4	51	25.000	170	145.310
Sweden Pop. 5.4	181	107.000	462	532.944

Violette Morris: sport, seks en sadisme

Door Max Dohle

Hoewel Violette Morris in haar tijd - en ook nu nog - gewaardeerd werd als topsportster, wordt haar roem overschaduwed door haar werk bij de Gestapo. De Française was in de jaren 20 een uitbinker in vele sportdisciplines. Ze is echter voortdurend geschorst omdat ze zich 'immoreel' gedroeg en - erger nog - zich als man kleedde. Zo werd ze als het ware in de handen van de nazi's gedreven, hoewel voor haar sadistische gedrag geen enkel excuus kan gelden. Toch is Violette Morris een intrigerende vrouw.

Violette Morris was de jongste dochter van Baron Pierre Jacques Morris en Élisabeth Marie Antoinette. Al vroeg in haar jeugd wilde Violette liever een jongen zijn, en ook haar vader was na vijf dochters toe aan een jongen. Haar middelbare schooltijd bracht ze door in een klooster in Hoei in België. Vervolgens koos Violette voor de sport en blonk uit in atletiek. Ze was goed in kogelstoten en discuswerpen. Hoewel ze klein van stuk was - 1 meter 66 en 68 kilo - was ze behoorlijk gespierd en had ze, om het plat te zeggen een stierennek. De omtrek van haar nek was in haar topjaren 40 centimeter en haar longinhoud vier liter. Haar fysiek paste nauwelijks bij haar breekbare voor- naam Violette.

Violette's topjaren in de sport waren 1921 - 1924. In die jaren bezat ze het wereldrecord kogel en discus. Tijdens de 'Olympische Spelen' voor vrouwen in Monaco in 1922 behaalde ze goud op de onderdelen speer- en discuswerpen. Maar ze kon ook uitstekend zwemmen, boksen, worstelen, boogschieten, voetballen, tennissen en duiken. Ze maakte deel uit van het Franse gemengde waterpoloteam. Haar slogan in deze jaren was 'Ce qu'un homme fait, Violette peut le faire!' Wat een man kan, kan ik ook. En zelfs ook wel beter, wat ze later als autocoureur ook bewees. Helaas voor Violette stond atletiek voor dames in haar topjaren nog niet op het officiële olympisch programma, want ze had er wereldfaam mee kunnen bereiken. Ze maakte kans op ten minste drie gouden plakken: discus, speer en kogel.

In 1928 stond in Amsterdam voor het eerst damesatletiek op het olympische menu, maar Violette mocht er niet naartoe. De Franse bond schorste haar in 1927 vanwege haar openlijk mannelijke en immorele gedrag. Ze ging regelmatig op de vuist op het voetbal-

veld, vloekte aan de lopende band en misdroeg zich in de kleedkamer. Maar vooral vanwege het feit dat ze een broek en stropdas droeg werd haar licentie na diverse waarschuwingen ingetrokken. Violette weigerde zich aan te passen. Morris verklaarde dat ze 'in een broek minder onzedelijk was dan in een rok'.

Als voetballer was ze aanvoerder van *Paris Olympique* een team dat regelmatig in Engeland speelde voor enkele duizenden toeschouwers. De amfetaminen voor de voetbaldames zouden door La Morris verstrekt zijn. Vrouwenvoetbal was begin jaren 20 in Frankrijk de sport bij uitstek die door de feministische beweging gepropageerd en gesubsidieerd werd. Voetbal liet volgens de feministische beweging zien dat vrouwen geen fragiele poppetjes waren. Maar het voetbal zelf zou zich al binnen enkele jaren tegen het feminisme keren en daarom liet de beweging het voetbal ook weer volledig vallen. De voetbalvrouwen waren volgens de feministen onnatuurlijk vermannelijkt en vaak openlijk lesbisch. Het vrouwenvoetbal bevestigde zo alle vooroordelen waartegen de feministen zich teweer probeerden te stellen. Deze vooroordelen kwamen traditioneel uit de mannenwereld die vrouwen-sport veroordeelden omdat je er onvruchtbaar en lesbisch van werd.

Volgens moderne wetenschappers is het percentage lesbische sporters inderdaad aanzienlijk hoger dan in de doorsneemaatschappij. De sportsociologe Birgit Plazkill stelt dat je overal waar vrouwen doordringen tot het mannenbolwerk, meer lesbische verhoudingen ziet. Dus ook in de sport, want ook topsport staat voor mannelijke kenmerken als prestatiedrang, agressie en strijdlust. Maar tennisvaders kunnen gerust zijn, want van sport word je uiteraard niet lesbisch. Het is wel vaak zo dat sporters in hun sportloopbaan ontdekken dat ze lesbisch zijn, vanwege het fysieke en speelse karakter van sport. Experimenteren staat vaak vrij. Voor deze vrouwen betekent dat een groot bijkomend voordeel omdat ze vervolgens meer levensgeluk vinden in een lesbische relatie. En wie uit de kast komt, wordt vervolgens met rust gelaten zo blijkt uit de ervaringen, althans in de liberale westerse wereld. Homoseksuele sporters zijn vaak bang om uit de kast te komen, bang voor hun teamgenoten, hun publiek en hun sponsors bijvoorbeeld. Die angst lijkt bij mannen echter wel groter dan bij vrouwen. Ze lijken er vaak

minder mee te worstelen dan mannen. Soms kan het lesbiennes zelfs geen bal schelen hoe men over ze denkt. Dat geldt vooral voor de meest stoere meiden. Dat was beslist ook het geval bij Violette Morris.

In de eerste wereldoorlog bestuurde Morris een ambulance aan het front in Verdun. Mogelijk kreeg ze daar al een hekel aan deserteurs en Franse soldaten met slappe knieën die voor elk wissewasje naar de dokter gingen. Later zou ze zeggen dat Frankrijk volkomen gefemineerd was en dat was geen compliment, zeker niet voor de Franse mannen. Aan het begin van deze oorlog trouwde ze met de Cyprioot en boekenverzamelaar Philippe Gouraud waarvan ze in 1923 scheidde. Naar verluidt, zou hij haar betrappt hebben tijdens een lesbische orgie bij hun thuis. Morris was openlijk lesbisch. De fotograaf Brassai fotografeerde haar samen met een vriendin in een Parijs café. Violette liet zich graag voorstaan op haar lesbische levenswandel. Voor veel sportbonden was dit echter ontoelaatbaar, omdat ze daarmee volgens de bonden de sport grote morele schade toebreacht.

Het dragen van broeken door vrouwen is in Frankrijk verboden. De wet stamt uit 1799 en is nooit uit het wetboek verdwenen. Rond de eeuwwisseling van de 19^e naar de 20ste eeuw is het wel toegestaan om paard en fiets te rijden met een broek. In andere gevallen moet je naar het politiebureau om toestemming te vragen je als man te kleden. Nu zou geen politieagent het in zijn hoofd zou halen een vrouw met een broek te bekeuren, maar in Violette's tijd golden andere waarden. De Fédération Féminine Sportive de France (FFSF) stond dus niet toe dat ze naar Amsterdam zou gaan vanwege haar 'travestie'. Violette spande een civiele procedure aan tegen de bond en eiste een schadevergoeding van 100.000 francs. Het proces trok veel belangstelling ook in ons land haalde het de kranten. De rechter stelde haar met het wetboek in de hand in het ongelijk en meende zelfs in zijn vonnis te moeten opmerken dat Violette een schande was voor de Republiek. Gelaten reageerde Violette dat ze nu haar vliegbrevet zou gaan halen, omdat het alleen in het Franse luchtruim was toegestaan een broek te dragen.

Mogelijk was het meest schokkende aan haar, dat ze haar vrouwzijn radicaal afwees. Ze onderstreepte dit door beide borsten zonder medische noodzaak af te laten zetten. Ook dit werd een schandaal in de Franse pers. Volgens velen deed ze dit om beter in haar racewagen te passen, maar het afwijzen van fysiek vrouwelijke aspecten zal beslist ook een rol gespeeld hebben in haar besluit. Hoe dan ook verklaarde ze in Times Magazine dat ze haar borsten 'onder de guillotine' had gelegd omdat sport haar leven was: *Sport is my life!* Daar kwamen geen borsten aan te pas.

Ze kleepte zich voortaan altijd in een driedelig kostuum en liet haar haar naar de mode van Coco Chanel mannelijk kort knippen. Het waren de roaring twenties, ook in Parijs, en vele vrouwen lieten hun haar kort knippen. De *garçonne*, de jongensachtige vrouw met de *Bob* was in de mode. Violette was ook een kind van haar tijd. Maar in tegenstelling tot de *flapper girls* droeg Violette altijd haar broeken. Daarbij rookte Morris drie pakjes sigaretten per dag. Op bijna elke foto van Violette bungelt een sigaret in haar mond.

Racewagens

Sleutelen deed ze al sinds haar tiende aan fietsen, dus ook een motor en racewagen waren haar later wel toevertrouwd. Morris stapte het autoracecircuit in in een Benjamin 750cc cyclecar, een wagen die het midden houdt tussen een auto en een motor/brommer. Ze krijgt de kans reclame te maken voor dit type racevoertuig. Violette Morris koopt in de jaren twintig een Donnet racewagen. Tegen haar mecaniciens gedraagt

ze zich volgens de getuigenissen uiterst autoritair: ze blaft haar orders en vloekt daarbij continu. In 1927 wint ze de Bol d'Or nadat ze 24 uur alleen (!) achter het stuur had gezeten. De Paris-Pyreneën-Parijsrace wint ze als vrouw in een veld van mannelijke coureurs. Maar ook nu schorst la Fédération Féminine du Sport Automobile haar in 1929 vanwege haar 'travestie'. De economische crisis maakt een eind aan haar aspiratie. Morris begint dan een winkel in racewagenonderdelen in Parijs. Ze verkoopt deze winkel uiteindelijk in 1934 om vervolgens een korte zangloopbaan na te streven. In 1936 fotografeert men haar nog samen met Josephine Baker in een racewagen. Beide dames zouden in de oorlog gaan spionneren. Baker stond aan de goede kant.

Van rose naar bruin

In de jaren 30 is Morris vaak in Duitsland te vinden, omdat sporten daar wel toegestaan is voor haar. In 1935 krijgt ze verkering met race-collega en journaliste Gertrude Hannecker. Hannecker recruteerde spionnen voor de nazis's. Zo komt Morris in Duitsland in aanraking met spionage en extreem rechts. Al eerder heeft ze in een interview in 1930 verklaard dat Frankrijk een natie is van kleine mannetjes die het niet waard zijn te overleven. Ze zullen met uitzondering van la Morris zelf tot slaven worden gemaakt. Ideologisch stond ze aan de kant van de antisemitische Pétain en de nazi's, wat ook wel blijkt uit haar stelling dat de Franse samenleving ten onder zou gaan aan een Joods-maçonnieke samenzwering. Deze visie was overigens vrij populair in Frankrijk en ontstaan tijdens de spraakmakende Dreyfus-affaire waarbij tegenstanders ervan uit

gingen dat vrijmetselaars de Jood Dreyfus in bescherming namen. *Judeo-maçonnerie* was een scheldwoord in de tijd waarin Violette Morris opgroeide.

In 1936, als haar sportloopbaan al lang te einde is, is Morris tot verbazing van vele Fransen Hitlers eregast bij de Olympische Spelen in Berlijn. Ze zit bij Hitler in de loge. Voor Morris geen verrassing want haar partner Hannecker werkzaam voor de Sicherheitsdienst had Violette gerecruteerd voor spionage, hoewel de nazi's homoseksualiteit afwezen. Ze kwam kennelijk van pas. Ze was er helemaal klaar voor. Het begint met spionage in Parijs voor de nazi's: zo onthult ze bouwtekeningen van de Maginot Linie en van Franse Somua S35-tanks. Geen wonder dus dat de ex-topsporter in de ereloge van Hitler mag plaatsnemen in het Olympisch Stadion in Berlijn.

In de oorlog betreft Morris een woonboot op de Seine. In die tijd krijgt ze een nieuwe rol toebedeeld als ze kennis maakt met Karl Oberg hoofd van de SS: Hij stelt haar aan bij de Franse Gestapo – la Carlingue – met als taak om Engelse verzetsstrijders, leden van de *Special Operations Executive* uit te schakelen. Verzetstrijders beschouwt Violette als verraders. Overigens heeft ze daar haar evenknie in Nederland, want de Haagse atleet Tinus Osendarp werkte bij het commando Leemhuis die dezelfde opdracht heeft. Osendarp was 'de snelste blanke ter wereld' op de sprint. Osendarp finishte als derde in Berlijn. Bij een raid op verzetsstrijders schiet Osendarp een vluchtende verzetsstrijder in de rug dood. Osendarp krijgt na de oorlog levenslang, wat uiteindelijk neerkomt op twaalf

jaar gevangenisstraf.

Wat begint met spionage, eindigt met folteren. Om namen los te krijgen van verzetsstrijders, foltert Violette haar gevangenen. Ze krijgt al snel de bijnaam 'de Hyena van de rue des Saussaies' of het 'Hybride Monster'. La Morris blijkt niet alleen een sadist, maar ook seksueel pervers. Zo blijkt uit een van de getuigenissen:

One Resistance member, Suzanne Leverrier, remembered her questioning by Violette as horrific. She was detained and taken to the rue des Saussaies for questioning, and heard awful screams as she was led upstairs: the first thing I saw, it was a woman entirely nude suspended by her wrists to a big hook set in the ceiling. Her head fell forward on her side like that of Christ on the cross, and her hair masked her face. Her body was covered with red and blue marks [and] criss-crossed with trickles of blood... Violette Morris headed over to the woman and, seizing her by her hair, threw her head back: 'You recognize her?' [she asked Suzanne] Suzanne denied knowing the woman, and thus provoked Morris's anger towards the suspended woman. Suzanne remembered watching the scene: "I was petrified, terrorized, I was shaken by a nervous trembling... La Morris was enraged, she alternated the bursts of blows with burnings with a lighter."

Haar geliefde werktuig was de gasbrander. Veel van haar slachtoffers kwamen, nadat ze buiten bewustzijn geraakt waren, naakt bij op de sofa van Violette Morris. Morris was een sadistische, seksueel geperverteerde vrouw. Het was duidelijk dat het Franse verzet haar zo snel mogelijk wilde liquideren. Ze werd in Londen ter dood veroordeeld.

Op 26 april 1944 is Violette Morris in Normandië in haar Traction Avant op stap met vrienden. Le Maquis, het Franse verzet organiseert speciaal voor haar een wegomleiding. Op een stil landweggetje bij Beuzeville-le-Pin openen *les maquisards* het vuur op de wagen en de inzittenden. De drie vrienden, allen

collaborateurs komen direct om het leven. Morris is weliswaar geraakt maar kan zich nog in een greppel laten rollen. Maar voordat zij in staat is zelf het vuur te openen, wordt ze doorzeefd met kogels. Haar reflexen waren niet meer snel genoeg. Omdat niemand haar lichaam opeist, is ze naamloos, 51 jaar oud in een algemeen graf begraven in Normandië.

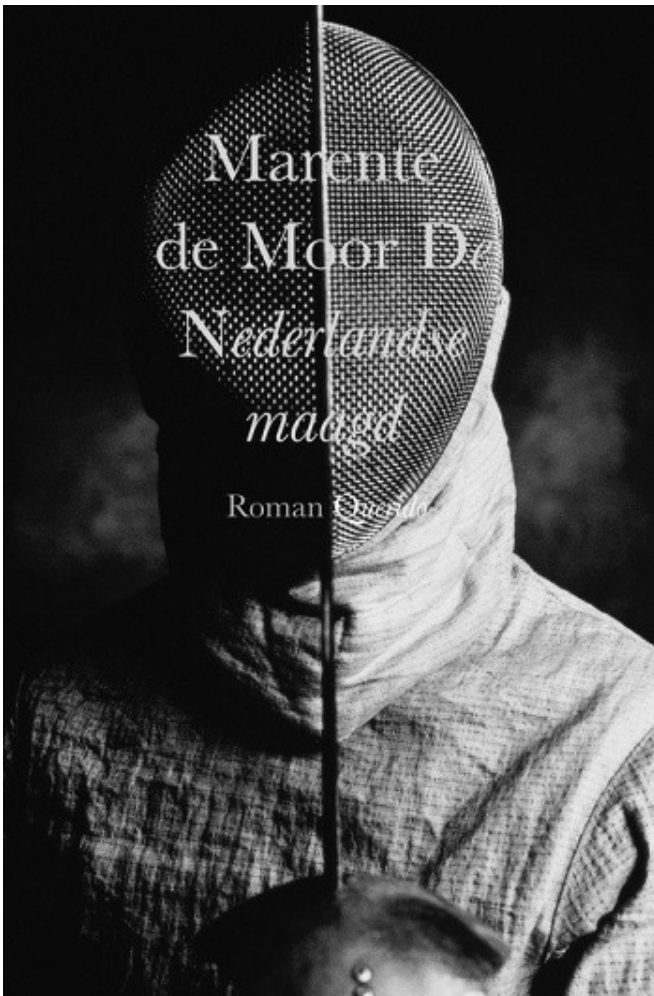
Hedendaagse sportliefhebbers en organisaties voor holebi's proberen op de een of andere manier La Morris alsnog in hun armen te sluiten. Het is ook lastig je voor te stellen dat een topsporter of openlijke lesbienne in staat is een perverse en gewetenloze oorlogsmisdadiger te worden. Maar je kunt haar alleen in je armen sluiten als je historische gegevens verzwijgt. En dat gebeurt helaas dus ook regelmatig. Toch is het ook goed om haar sportprestaties en haar moed om zich openlijk als lesbienne te manifesteren in herinnering te houden.

Sport in de romankunst

Door Max Dohle

Het is niet zo dat je een speld in een hooiberg moet zien te vinden, maar sport heeft nooit een belangrijke rol gespeeld in de literatuur. Schrijvers lieten zich er zelfs op voorstaan dat ze sport ver van zich afwierpen, zoals Bernlef ooit in een boek voor de grap op schreef dat Marco van Basten een voortreffelijke schaatser was. De sportpers rolde er natuurlijk overheen. De grap was geslaagd.

Maar nu liggen op de hoogste stapels in de boekhandel zomaar drie boeken waarin sport een centraal staat: *Bonita Avenue*, *De Nederlandse maagd* en uit de VS *De kunst van het veldspel*. Respectievelijk speelt judo, schermen en honkbal in deze boeken een belangrijke rol. De laatste twee boeken kun je met recht sportromans noemen. Deze boeken onderscheiden zich van sportboeken doordat sport net niet de hoofdrol speelt. De boeken gaan uiteindelijk ook nog over iets anders.

Bonita Avenue is geen literatuur, maar wel vaardig geschreven. Een boek voor liefhebbers van thrillers. Aan mij niet besteed, maar ik moest het toch uitlezen. Een beetje tot mijn spijt, want ik ben niet zo heel goed bestand tegen zoveel extreem geweld, pornografie en verwaarlozing. De hoofdpersonen, een minister van onderwijs en zijn schoonzoon doen aan judo. Ze hebben net als de schrijver de zwarte dan. Maar is het sport?

Dus eigenlijk, pa, zei hij, *heeft judo weinig met vechten te maken, in feite niets, bij judo draait het om beheersing en om respect voor je tegenstander. Professor Kano, de grondlegger, heeft de sport niet zomaar "judo" genoemd, judo betekent "zachte weg". Dat de wereld er beter van zou worden, dat hoopte hij. "Beter?" vroeg zijn vader. "Beter waarvan?" "Van judo natuurlijk," antwoordde hij. "Professor Kano heeft judo nooit bedoeld als sport, maar als een soort, hoe zeg je dat, opvoeding. In Japan leren ze judo op school, papa, daar maakt iedereen op jonge leeftijd kennis met de idealen en de principes die erachter symbool staan, snapt u?"*

Siem Sigerius is Nederlands kampioen judo geweest, maar kan na een ongeluk niet meer sporten. Hij ontpopt zich als een briljant wiskundige, maar ook een (stief) vader van kinderen die niet bepaald willen deugen. Een moordenaar en een dochter die haar geld verdient met pornografie. Het verhaal loopt natuurlijk verschrikkelijk af, ik zal het niet verder verklappen. Ik wil het boek sluiten.

Marente de Moor won de AKO literatuurprijs met haar roman *De Nederlandse maagd*. Een boek over schermen en de ontwikkeling van meisje tot vrouw (bildungsroman). Janna een Limburgse schermster gaat vlak over de grens in de leer bij maître Egon von Bötticher. Deze Egon slijt zijn dagen op een landgoed bij Aken en geeft schermles aan een eeneiige tweeling en aan Janna. Haar vader heeft Egon in de eerste wereldoorlog behandeld aan zijn verwondingen. Het verhaal speelt aan de vooravond van een nieuwe oorlog. Von Bötticher is overigens niet zo gecharmeerd van Hitler en zijn trawanten.

De maître geeft ook gelegenheid aan de mensuur voor studenten van de Duitse studentencorpora. Dat is een uiterst bloedige manier van onbeschermd schermen, waarbij er eigenlijk geen verliezers zijn. De verliezer is namelijk trots als een pauw op de littekens in zijn gelaat. De gewonden worden ter plekke gehecht, er zijn

volgens de regels van het spel altijd twee artsen verplicht aanwezig. Op internet kun je nog wel een en ander terugvinden over de mensuur. Het is een scherm sport waarbij beide schermers onafgebroken op dezelfde plek blijven staan. Het is beslist geen kijkspel. Het hoort thuis in de achterkamertjes van de adel. Naast over schermen gaat *De Nederlandse maagd* ook over de relatie tussen Egon von Bötticher en Janna en over de relatie tussen von Bötticher en Janna's vader. Zij schrijven elkaar ongelezen brieven over de oorlog. De enige die de brieven leest is Janna. Via haar komt de lezer uiteindelijk te weten wat zich precies heeft afgespeeld tussen de twee mannen. Het boek krijgt een draai die W.F. Hermans waardig is.

Voor fijnproevers is *De kunst van het veldspel* van de Amerikaan Chad Harbach. Een roman over een honkbalteam aan een kleine Amerikaanse universiteit. Henry Skrimshander ontwikkelt zich tot de beste korte stop van het land, totdat hij een fout maakt. Zijn eerste fout. Zijn worp belandt in de dug out en treft Owen vol op zijn hoofd. Owen let nooit op, hij leest namelijk boeken tijdens de wedstrijd. Zijn hoofd stuitert dan ook nog tegen de muur en Owen is bijna dood.

Interessant aan deze Owen is dat hij homoseksuele sporter is, die een relatie krijgt met de rector van de universiteit. Het boek bevat zowel hetero- als homoerotische scènes.

Henry Skrimshander ontwikkelt na zijn verschrikkelijke worp een angststoornis. Het lukt hem niet meer om nog goed te werpen. De scouts die in grote getallen voor hem kwamen, haken langzaam af. Henry komt maar met moeite over zijn handicap heen.

Chad Harbach werkte maar liefst tien jaar aan zijn debuut. Maar het is wel een boek geworden dat staat als een huis en leest als een trein. Het is wel goed als je iets van honkbal begrijpt als je het leest.

Sport is in de literatuur geen bezigheid meer van 'slagerszonen met varkensverstand' zoals Komrij het ooit uitdrukte. Sport is vanaf nu de belangrijkste bijzaak van voortreffelijke literatuur.

Juryrapport Nico Scheepmakerbeker 2011

Door Wilfred van Buuren

Elk jaar reikt een jury de prijs uit voor het beste sportboek van het jaar. De prijs is vernoemd naar (sport)schrijver Nico Scheepmaker. De vakjury bestaat uit David Endt (voorzitter), Wilfred van Buuren (De Sportwereld) en Marjolein te Winkel (auteur). De vijf genomineerden boeken voor de Nico Scheepmaker beker 2011 zijn:

Arthur van den Boogaard, *Slipstroom. Een kleine geschiedenis van schrijven en wielrennen (Special van De Muur)*.

Herman Chevrolet, *Het feest van list en bedrog. Een sinistere geschiedenis van de wielersport*.

Menno de Galan, *De coup van Cruiff. Hoe Johan de macht greep bij Ajax*.

Carel van Hees, *Eversteijn, bokser / herenkapper 1949 – 1983*.

Bart Jungmann en sportredactie de Volkskrant, *De sportcanon. De sportgeschiedenis van Nederland*.

Over de oogst aan sportboeken in 2011 heeft de jury van de Nico Scheepmaker Beker kwantitatief gezien niets te klagen; ook dit jaar zijn enkele honderden sportboeken verschenen. Maar kwalitatief gezien konden lang niet alle sportboeken de jury behagen. De jury roept uitgevers en auteurs daarom op vooral oog te blijven houden voor de persoonlijke invalshoeken, de bijzondere verhalen en de minder voor de hand liggende sporten.

Tussen al die sportboeken zaten in 2011 natuurlijk ook pareltjes. Vijf parels – er waren er meer – zijn terecht gekomen op de shortlist. Na wijs beraad heeft de jury van de Nico Scheepmaker Beker besloten dat uit de shortlist van vijf genomineerde boeken de volgende drie titels in aanmerking komen voor de gouden, zilveren en bronzen medaille bij deze uitverkiezing van het beste sportboek van 2011.

Dat zijn in alfabetische volgorde van hun achternaam:

Arthur van den Boogaard, *Slipstroom. Een kleine geschiedenis van schrijven en wielrennen (Special van De Muur)*.

Herman Chevrolet, *Het feest van list en bedrog. Een sinistere geschiedenis van de wielersport*.

Carel van Hees, *Eversteijn, bokser / herenkapper 1949 - 1983*.

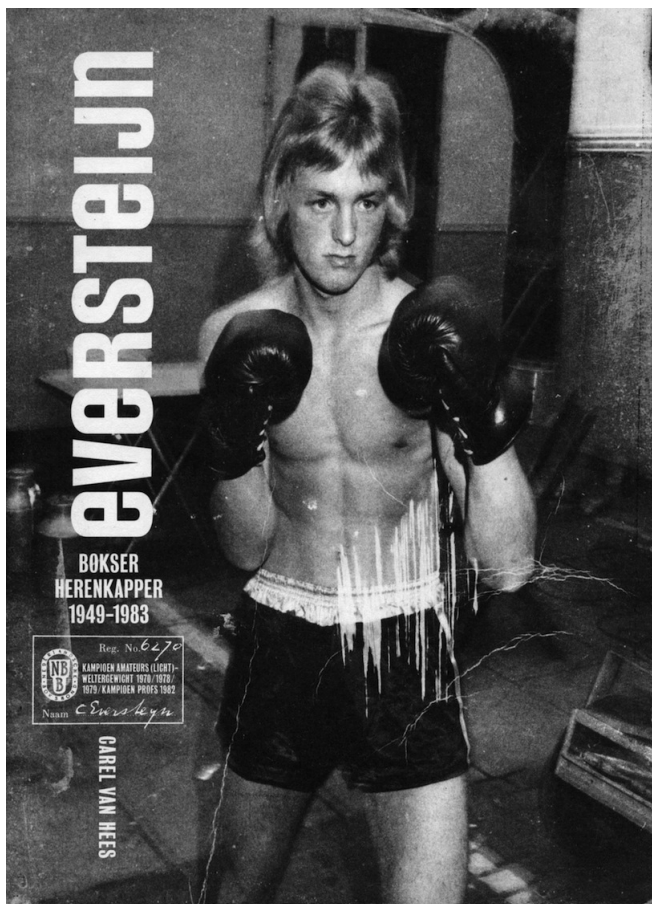
Arthur van den Boogaard, *Slipstroom. Een kleine geschiedenis van schrijven en wielrennen (Special van De Muur)*.

Wekelijks schrijft van den Boogaard een rubriek in *Het Parool* waarin hij sportboeken recenseert. Dat doet hij al vanaf 1999. Hij groeide zodoende uit tot een van de grootste sportboekenkenners van Nederland. Toen de redactie van *De Muur* hem vroeg voor een themanummer over de connectie tussen schrijven en wielrennen – ‘Zeg dat wielrennen staat bekend als de meest literaire sport. Zou jij niet even kunnen uitzoeken hoe dat precies zit?’ - zei hij ja. Dat even duurde iets langer dan even, maar het resultaat - *Slipstroom*, een boek in tijdschriftvorm - mag er zijn.

Van den Boogaard heeft veel werk verricht voor zijn kleine geschiedenis van schrijven en wielrennen. En alleen daarvoor al mogen we hem dankbaar zijn. Hij paart gedegen onderzoek aan een aparte invalshoek en portretteert in zijn verzameling veel bekende en onbekende wielerschrijvers. Bovendien kan Van den Boogaard zelf helder schrijven. Wat dacht u van deze zinnen over de Franse auteur Alfred Jarry: 'Naast vissen en roeien beschouwde Jarry het fietsen als een serieuze zaak. Dat gold niet voor de rest van de werkelijkheid. En met de rest bedoelde hij ook echt de gehele rest.'

Slipstream is een eigen(zinnig) boek. Het is niet volledig, maar heeft die pretentie ook niet. Kortom: een mooi mozaïek van verhalen over de relatie tussen schrijven, schrijvers en wielrennen.

Herman Chevrolet, *Het feest van list en bedrog*. Een sinistere geschiedenis van de wielersport.

Herman Chevrolet schreef eerder al twee boeiende boeken over de wielersport. *De Flandriens*, waarin hij de mythes van de Vlaamse renners ontrafelde en *8 seconden*, over de spannende Tour van 1989 en de rivaliteit tussen Greg Lemond en Laurent Fignon. Met *Het feest van list en bedrog*. Een sinistere geschiedenis van de

wielersport heeft hij zijn meest ambitieuze boek geschreven. Waarom is wielrennen altijd boeiend? Chevrolet heeft er een hele theorie over ontwikkeld. In het kort komt die er op neer dat het wielrennen grotendeels dezelfde structuur heeft als eeuwenoude mythen en verhalen uit de Klassieke Oudheid. 'Wielrennen is als een Griekse tragedie. Wielrennen is als Hollywood. Het is allemaal maar cinema.'

Wat we ook van die theorie mogen vinden – Chevrolet komt overigens met ijzersterke voorbeelden – *Het feest van list en bedrog* is een vooral een met aanstekelijk enthousiasme geschreven lawine van verhalen over wreedheid, rivaliteit en waanzin in het wielerpeloton. Met betrokkenheid en distantie beschrijft Chevrolet de sinistere kanten uit de geschiedenis van de wielersport. Een feest om te lezen.

Carel van Hees, *Eversteijn*. Bokser / herenkapper 1949-1983.

Rotterdam kent een rijke bokshistorie en – minstens zo belangrijk op een avond als deze – een rijke geschiedenis aan boksboeken. Om er slechts een te noemen: *The Dutch Windmill*, het boek van Jules Deelder over Bep van Klaveren. Het boek van Carel van Hees is heel anders en past toch in die traditie: Rotterdams en recht voor zijn raap.

Cor Eversteijn, misschien had u nog nooit van hem gehoord? Eversteijn was bokser en herenkapper. In zijn korte leven (van 1949 tot 1983) werd hij drie keer Nederlands Kampioen bij de amateurs en een keer bij de profs. *Eversteijn* is vooral een fotoboek, met dank aan Carel van Hees die zijn vriend jarenlang fotografeerde. Die foto's zijn al een roman op zich. Daarnaast schreef Dirk van Weelden de tekst. Juist die combinatie van foto's en tekst levert een origineel en ontroerend portret van een flamboyante bokser, een durfal die hunkerende naar aandacht. Het is een klassiek verhaal van de rise and fall van een bokser, gegoten in een bijzonder jasje. Een ontroerend boek, een sterk boek, een prachtboek.

De bronzen medaille gaat naar **Arthur van den Boogaard** voor *Slipstream*.

De zilveren medaille gaat naar **Herman Chevrolet** voor *Het feest van list en bedrog*.

En de winnaar is: **Carel van Hees** met *Eversteijn*, bokser / herenkapper 1949 – 1983.

Publicaties Sportwereld 64

Door Wilfred van Buuren

Biografie

Brouwer, Erik, *Schaduwboksen. Nelson Mandela en de nobele kunst van de zelfverdediging*, Spectrum, Houten/Antwerpen, 2012, 176 p., ill., lit.opg., € 19,99.

Camps, Hugo, e.a., *Bert van Marwijk. Het levensverhaal, de werkwijze*, Voetbal International, Gouda, 2012, 303 p., ill., reg. € 29,95.

Conijn, Frits en Simon Maziku, *Doodloper. Het tragische einde van Olympisch marathonkampioen Samuel Wanjiru*, Tirion Sport, Utrecht, 2012, 238 p., ill. € 18,95.

Egmond, Michel van, *Gijp*, Voetbal International, Gouda, 2012, 323 p. € 19,95. Al bijna 100.000 exemplaren verkocht.

Osch, Jarno van, *Impact. De crash die Joey Litjens' leven veranderde*, Mastix Press, Amsterdam, 2011, 239 p., ill. € 17,50. Over de Limburgse motorcoureur Joey Litjens.

Oudshoorn, Erik, *Meesterknecht. De biografie van Gert Jakobs*, Voetbal International, Gouda, 2012, 319 p., [16] p.pl., ill. € 17,95.

Sluys, Kees, *Mart Smeets. Biografie*, Atlas Contact,

Amsterdam, 2012. 285 p., ill., lit.opg. € 19,95.

Wijk, Gini van, *Willy van den Berk en het 'schaatsdorp' Haarsteeg*, [Van Wijk], Nieuwkuijk, 2012, 120 p., ill. Uitgave i.s.m. Heemkundekring Onsenoort.

Diverse sporten

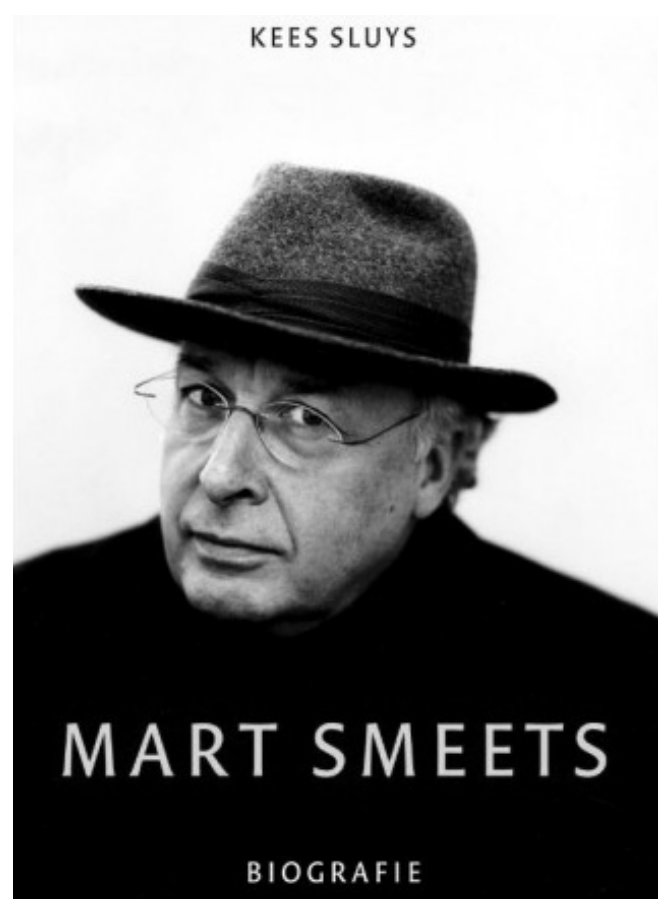
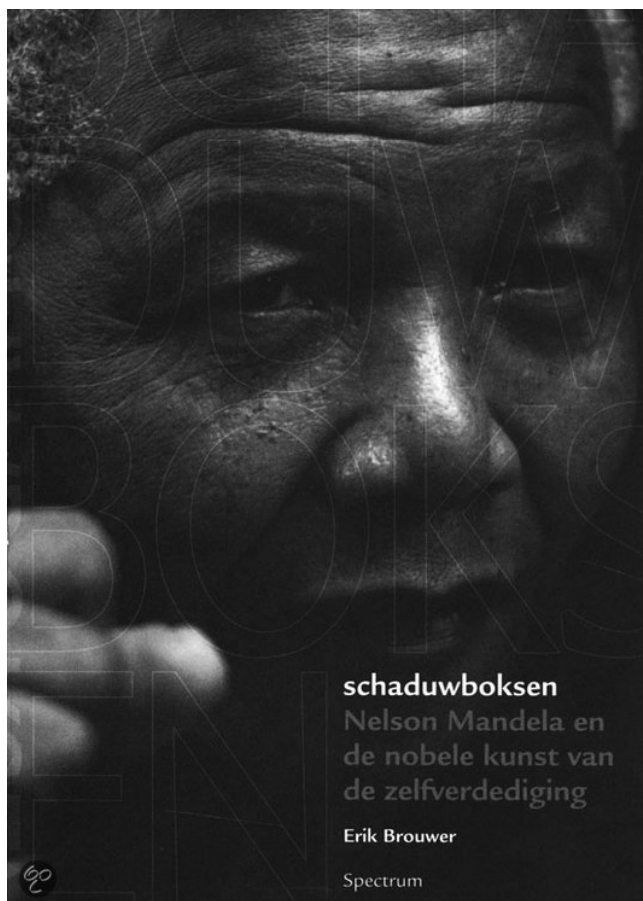
Groot Antink, Meta, *Fryslân sportief*, PENN, Leeuwarden, 2012. 189 p., ill. € 25.

Leurdijk, Jurgen en Dirk Jan Roeleven (samenst.), *Andere Tijden Sport. 13 spannende verhalen uit de Nederlandse sportgeschiedenis*, De Arbeiderspers, Utrecht [etc.], 2012, 195 p., ill. € 18,95.

Olympische Spelen

Buuren, Wilfred van (red.), *Hollands Goud, alle olympische kampioenen*, J.M. Meulenhoff, Amsterdam, 2012, 367 p., ill., lit.opg. € 19,95. Uitgave in samenwerking met Stichting de Sportwereld.

Buuren, Wilfred van (red.), *Van begin tot goud. Olympische kampioenen in Rabosporten wielrennen, hockey*

en paardensport, J.M. Meulenhoff, Amsterdam, 2012, 128 p., ill., lit.opg. Uitgave in opdracht van de Rabobank, in samenwerking met Stichting de Sportwereld. Niet in de handel.

Heere, Bob, *Het Olympisch speeltje*, L.J. Veen, 220 p., lit.opg. € 19,95.

Kamp, Lizette van der, *London calling. Nederlandse atleten op weg naar de Olympische Spelen*, daM, Deventer, 2012. 130 p., ill. . € 19,50. Fotoboek.

Meer, Annemiek van der en Romy Vooijs (red.), *Olympic Team Netherlands London 2012*, NOC*NSF, Arnhem, 2012, 144 p., ill. NOC*NSF publicatie 739. Smoelenboek.

Mees, Henk en Piet Lauwen, *Olympische sporen in 's-Hertogenbosch*, Uitgeverij L'Esprit, Rosmalen, 2012. 120 p., ill, lit.opg. . € 12,50.

Vooijs, Romy, *Olympische Spelen Londen 1948. Historische verhalen over helden...*, NOC*NSF, Arnhem, 2012. 60 p., ill., lit.opg. NOC*NSF publicatienummer 738.

Schaatsen

Roorda, Jelle, *Voarúwt 1862-2012 Foárut, een bloeiende ijsclub met een groots en schoon verleden*, IJclub Foárut, Akkrum, [2012], 63 p., ill. € 5.

Schaken

Bimmel, Kees (eindred. en tekst), e.a. , *1912-2012, 100 jaar schaken in Zierikzee*, Schaakvereniging Zierikzee, Zierikzee, 2012, 54 p., ill.

Scholl, Eddie, *Ouder dan 150 jaar. De geschiedenis van de Koninklijke schaakclub "Philidor 1847" vanaf 1997*, [Philidor, Leeuwarden, 2011], 77 p., ill.

Tafeltennis

Breejen, Bas den, *Van salonspel tot wereldsport. Plaats en geschiedenis van het tafeltennis in Nederland*, Arko Sports Media, Nieuwegein, 2012. 320 p., ill., lit.opg. € 19,95. Handeleditie van het gelijknamige proefschrift.

Tennis

Veen, Willem van der, *Doktersclubje werd moderne vereniging. 50 jaar ztc De Pelikaan*, [ZTC De Pelikaan, Zwolle, 2011], 92 p., ill. € 7.

Voetbal

Boschma, Geert, *De neef van de koning. Het ongelooflijke verhaal achter de wedergeboorte van een historische voetbalclub*, Nobelman, Groningen, 2012. 110 p., ill. . € 19,95. Over SC Veendam.

Camps, Hugo, *Voetballers. Alle interviews*, Elsevier Boeken, Amsterdam, 2012, 859 p., reg. € 17,95.

Huizinga, Arthur, *Nooit een thuiswedstrijd. Een voetbaloorlog in de Kaukasus*, Prometheus, Amsterdam, 2012, 256 p., ill., lit.opg, € 16,95.

Moll, Maarten, *Wat een goal. Een kleine canon van het moderne voetbal*, Rap, Amsterdam, 2012, 296 p., lit.opg. € 17,90.

Omvlee, Maarten, *S.C.H. 40 jaar. De verhalen zijn de wereld nog niet uit*, Omvlee, Malden, 2012, 445 p., ill., lit.opg.. Gedenkboek Sport Club Hees, Gelderland.

Penning, Wessel, Ruud Verkamman en Jaap Visser, *De Kuip 75. De grootste gebeurtenissen op heilig gras*, Kick Uitgevers, z.p., 2012. 221 p., ill., lit.opg. € 29,95.

Smouter, Karel en Remco de Boef, *Eenmaal Oranje. Over de eeuwige debutanten van het Nederlands elftal*, Amstel Sport, Amsterdam [etc], z.j. [2012], 159 p., € 17,95.

Verheul, Leo en Keesjan Snoeck, *Het Feyenoord-mysterie. Wie, wat, hoeveel en hoe verder*, Botwolf, Rotterdam, 2012. 151 p. € 14,95.

Willems, Raf, *Het Mannschaftswunder. Waarom de Duitsers de besten zijn*, De Arbeiderspers, Utrecht [etc.], 2012, 271 p., 16 p.pl., ill., lit.opg. € 19,95.

Wielrennen

Jong, Wilfried de, *Kop in de wind*, Podium, Amsterdam, 2012. 176 p. € 17,50.

Smeets, Mart, *Rond de 40*, Nieuw Ansterdam, Amsterdam, 2012. 304 p., ill. € 19,95.

Artikelen, tijdschriften en hoofdstukken in boeken

Brouwer, Leendert, 'Een fiets van Viets. Over de herkomst van een eponiem', in: *Genealogie* 18 (2012), 16-19. *Geschiedenis Special* (mei 2012), themanummer Geschiedenis van de Olympische Spelen. 66 p.

Idzenga, Wiep, 'Bob Marley, een levenlang voetbal', themanummer *Hard Gras*, nr. 84 (juni 2012). 110 p.

Kroon, John, Peter Ouwerkerk, Mart Smeets en Bert Wagendorp (red.), '10 jaar De Muur', jubileumnummer *De Muur*, nr. 37 (juni 2012). 158 p.

Rewijk, Daniël, 'Het spel, de regels en een code. De Nederlandse kennismaking met cricket en voetbal, 1847-1870', in: *Holland, historisch tijdschrift*, themanummer Sport in Holland, 42, nr. 4 (2011), 295-305.

Rommelse, Gijs en Johan Sepers, 'ADO Den Haag. De club en de samenleving, 1905-2011', in: *Holland, historisch tijdschrift*, themanummer Sport in Holland, 42, nr. 4 (2011), 284-294.

Zevenbergen, Cees, 'Rotterdam Voetbalstad Nummer 1', in: *Holland, historisch tijdschrift*, themanummer Sport in Holland, 42, nr. 4 (2011), 306-320.

COLOFON

De Sportwereld is een uitgave van Stichting de Sportwereld.

Hoofdredactie

Max Dohle

Medewerkers

Max Dohle, Kinnema van Eik, Wifred van Buuren, Hidde van Eijk, Albert Bloemendaal, Sven Portz.

Redactieadres

Stichting de Sportwereld

Postbus 11781, 1001 GT Amsterdam

E-mail: redactie@desportwereld.nl

Bankrelatie:

Rabobank Uitgeest 15.21.09.609

Kamer van Koophandel:

Amsterdam 41215142

ISSN: 15697169

Abonnementen

De Sportwereld verschijnt vier keer per jaar. Het magazine voor geschiedenis en achtergronden van de sport is alleen beschikbaar voor abonnees en medewerkers van Stichting de Sportwereld. Contributie per jaar: abonnees en medewerkers €20,00 instellingen €25,00. Zonder automatische incasso worden deze prijzen met €1,- verhoogd. U kunt abonnee worden door het Reactieformulier magazine op de website - onder de knop magazine - in te vullen en te verzenden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan met toestemming van de hoofdredactie.

De Sportwereld, magazine van stichting de Sportwereld, geeft informatie over activiteiten van de stichting. Daarnaast bevat zij artikelen, interviews, boekbesprekingen en ander nieuws over de geschiedenis en achtergronden van de sport. Stichting de Sportwereld stelt zich ten doel: het bevorderen van de kennis van de geschiedenis en de achtergronden van de sport in Nederland. De stichting bevordert sporthistorisch onderzoek en zet zich in voor het behoud van het sportief cultureel erfgoed. Zij tracht dit doel te bereiken door het organiseren van bijeenkomsten (lezingen, studiedagen en werkgroepen), door het vervaardigen van publicaties (nieuwsbrieven en boeken) en door het leggen van contacten tussen beoefenaren van en geïnteresseerden in de geschiedenis en achtergronden van de sport.

STICHTING DE SPORTWERELD

Bestuur:

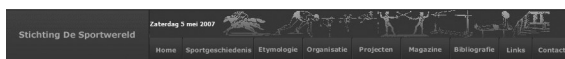
Pieter Breuker (voorzitter), Remco van Dam, Nico van Horn (secretaris) en Edwin Luttik (penningmeester)

Projectcoördinator:

Wilfred van Buuren

Webmaster:

Gerard van den Houten,
info@desportwereld.nl

Welkom op de website van de Stichting De Sportwereld

Stichting De Sportwereld stelt zich ten doel: het bevorderen van de kennis van de geschiedenis en de achtergronden van de sport in Nederland. Zij tracht dit doel te bereiken door het organiseren van bijeenkomsten, lezingen, studiedagen en werkgroepen.

De stichting is in 1995 opgericht door Wilfred van Buuren en Oscar Steers.

Stichting De Sportwereld legt contacten tussen beoefenaren van en geïnteresseerden in de geschiedenis en de achtergronden van de sport. Leden zijn historici, sociologen, sporters, sportfans, verzamelaars en anderen. De stichting vervaardigt publicaties: nieuwsbrieven, boeken en handelingen. In het kwartaalijdschrift *De Sportwereld* verschijnen artikelen, interviews, boekbesprekingen, aankondigingen en ander nieuws over de geschiedenis en achtergronden van de sport.

NIUWS

03-05-07: Nico Scheepmaker Bekker = Kies het beste sportboek van 2006
03-05-07: Tweede editie sportiefestival in 2006
28-04-07: Afscheid Zuiderpark ADO Den Haag - 10 memorabele momenten
23-04-07: Subsidieaanvraag OCW helpt erfgoedinstellingen te digitaliseren
17-04-07: Oude hokersgeschiedenis van Nederland herontdekt - HGC110
15-04-07: Sportieve Erfgoeddag Sportmonument op 22 april 2007
11-04-07: Craft 60 - In de media
07-04-07: Heel 2007 feestjaar - 125 jaar Kon. Ned. Schaatsenrijders Bond

GESCHIEDENIS EN ACHTERGRONDEN VAN DE SPORT

Bestel hem nu!

SURF NAAR DE WEBSITE VAN MAGAZINE DE SPORTWERELD

WWW.DESPORTWERELD.NL